

บทที่ 2

ชุมชนจีนในภาคตะวันออก

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนไทยและจีนในรูปแบบต่าง ๆ มีตั้งแต่ พ.ศ.650¹ พงสาวดารจีนราชวงศ์ซันตะวันออกกล่าวถึงรัฐล้านหรือเสียนว่าเป็นชื่อของชนชาติมองโกลเผ่าหนึ่งซึ่งเรียกตัวเองว่าไท แปลว่าผู้สูงส่งหรือผู้เป็นอิสระ เป็นคำที่ใช้เรียกชนชาติใดทั้งชนชาติโดยสมบูรณ์ คนจีนกับคนไทยจึงมีความใกล้ชิดทั้งทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมมาเป็นเวลายาวนาน นอกจากนี้ยังมีการจดบันทึกว่ามีคนจีนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6² ในพระราชพงสาวดารราชวงศ์ซัน บรรพ 83 มีบันทึกการเดินทางของราชทูตในสมัยราชวงศ์ซันใน พ.ศ. 544-548 ราชทูตของจีนได้ออกเดินทางโดยทางเรือผ่านเวียตนาม กัมพูชา อ่าวไทย มาขึ้นบกที่คอคอดกระแล้วโดยสารเรือต่อไปยังอินเดียจากเอกสารโบราณของจีนนับแต่ราชวงศ์ซันถึงราชวงศ์ถังดินแดนประเทศไทยปัจจุบันประกอบด้วยหลายอาณาจักร เช่น อาณาจักรจิงหลิงหรือสุวรรณภูมิ พุทธศตวรรษที่ 8 อาณาจักรชื่อที่ตั้งอยู่บริเวณสงขลาและปัตตานีในพุทธศตวรรษที่ 11-16 อาณาจักรตามาลิงหรือตามพรลิงค์บริเวณเมืองนครศรีธรรมราช พุทธศตวรรษที่ 17-18 อาณาจักรลังกาสุกาบริเวณปัตตานี พุทธศตวรรษที่ 18 อาณาจักรป่าไปชีฟูบริเวณเชียงใหม่จนถึงสุโขทัยและอยุธยา

หลักฐานเกี่ยวกับชาวจีนที่สำคัญสมัยอยุธยาคือชุมชนจีนที่วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสร้างตามความเชื่อในศาสนาพุทธใน พ.ศ.1867 ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา 36 ปี³ มีพระพุทธรูปสำคัญคือพระไตรรัตนนายกฐักกัน ในนามซำปอกงที่คนจีนและคนไทยนับถือมาก บริเวณวัดพนัญเชิงวรวิหารเดิมเป็นชุมชนชาวจีนเป็นตลาดและเขตการค้าขายสำคัญ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางชาวโปรตุเกสและญี่ปุ่นได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ในปี พ.ศ.1950 ชันตีเต้ฮั่วหรือเงินเหอหรือเจ็งเหอแห่งราชวงศ์หมิงได้เคยเดินเรือมาถึงบริเวณนี้คราวเดินทางเยือนฝั่งทะเลตะวันตกครั้งที่ 2 และต่อมาในปี พ.ศ.1952 ได้เดินทางมาเยือนกรุงศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่งโดยใช้เรือเล็กมาค้าขายแถบนี้ การมาเยือนกรุงศรีอยุธยาของชันตีเต้ฮั่วนี้ได้

มีส่วนช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศคือไทยและจีน ชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่บริเวณแถบนี้ได้ขนานนามวัดพนัญเชิงวรวิหารว่า ซานเป่ากงเมี่ยวเพื่อระลึกถึงขันทีแต่ฮั่วหรือเงินเหอหรืออีกชื่อหนึ่งคือขันทีซานเป่า ก่อนปี พ.ศ.2160 วัดพนัญเชิงวรวิหารใช้ชื่อว่า ซานเป่ากงเมี่ยวตามหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือตงซีหยางเช่าหรือการสำรวจทะเลตะวันออกและตะวันตกเขียนโดยจางเซียในสมัยราชวงศ์หมิง ในปี พ.ศ.2160 ได้บันทึกไว้ว่าซานเป่าเมี่ยว อยู่ในด่านที่ 2 เพื่อรักษาขันทีเงินเหอ ในปี พ.ศ. 2310 การเสียกรุงศรีอยุธยา วัดพนัญเชิงวรวิหารถูกทำลายเล็กน้อย และได้รับการซ่อมแซมเป็นวัดทางพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน

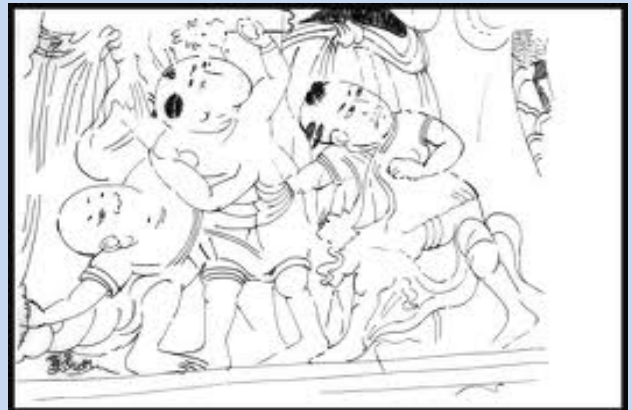
ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมากหรือตึกเจ้าแม่ ตั้งอยู่ริมท่าน้ำแห่งวัดพนัญเชิงวรวิหาร ชาวจีนเรียกกันว่าศาลเจ้าแม่อาเนี่ย ประวัติของศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมากนี้มีความเป็นมายาวนานในหมู่คนกรุงเก่า มีเนื้อหาว่าพระเจ้ากรุงจีนได้พระราชทานพระราชธิดาชื่อว่าพระนางสร้อยดอกหมาก ให้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าสายน้ำผึ้งกษัตริย์แห่งกรุงอโยธยา มีผู้สันนิษฐานกันว่าชื่อของวัดพนัญเชิงวรวิหารนี้อาจมาจากคำว่า พระนางเอาเซิงหรือพระนางท่าเซิงและศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก⁴ ตึกเจ้าแม่เป็นศาลเจ้าที่มีลักษณะแบบบ้านทรงจีน มีกำแพงล้อมรอบสี่ด้าน เป็นลักษณะของบ้านชาวจีนทั่วไป ด้านหน้าเหนือช่องประตูมีป้ายเขียนว่า ซ่านจิ่งอาน ผ่านประตูเข้าไปห้องโถงด้านหน้าเป็นแท่นประดิษฐานพระพุทธรูป ชั้นสองเป็นห้องตั้งแท่นบูชาพระแม่แห่งความกรุณาหรือฉือเปยเหนียงเหนียง มีแผ่นป้ายจารึกอักษรจีนว่า ฉือผางลี่จี้ หมายถึงเขียนในปีเจียอู่ สมัยจักรพรรดิกวงซี ตรงกับ พ.ศ.2437 ชาวจีนกวางตุ้งชื่อ จงเซาโจวจัดทำถวาย อีกป้ายหนึ่งเขียนว่า ฉือเปยเหนียงเหนียง หมายความว่าพระแม่แห่งความกรุณา จางเหนียวซู่ จัดทำถวาย อีกป้ายหนึ่งเขียนว่า กวางซีอิมฝ่อสั๊ก หมายถึงพระกวนอิมโพธิสัตว์ เขียนในปี พ.ศ. 2500 จัดทำถวายโดยฟูหงไท่ ศาลนี้มีประวัติยาวนานมากกว่า 700 ปี เดิมเป็นศาลเจ้าแม่กวนอิม ปรากฏป้ายจารึกอักษรจีนเก่าแก่ที่สุดระบุในปี พ.ศ. 2437 ต่อมาซ่อมแซมใหม่ในปี พ.ศ.2500 และพ.ศ. 2512⁵

เจ้าแม่สร้อยดอกหมาก

ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก

ลายเส้นคัดลอกภาพจิตรกรรมฝาผนังสองด้าน กรุปรangk์ประธานวัดราชบูรณะ

ชุมชนจีนเก่าอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาหลังวัดพนัญเชิงวรวิหารและตลาดน้อย⁶ ตลอดจนเรือนแพริมแม่น้ำรอบเกาะกรุงศรีอยุธยามาตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นเมืองหลวง ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี คนจีนเก่าบางส่วนได้อพยพมาอยู่ที่กรุงธนบุรีตามพระราชเสวยที่ที่เคยช่วยราชการกรมท่าและ ต่อมาได้คุมกองทัพจีนช่วยราชการรบพม่า เมื่อสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มีพระราชประสงค์จะย้ายพระนครใหม่ จึงโปรดให้พระยาราชเสวย

หัวหน้าชาวจีนและชาวจีนทั้งหลายย้ายไปยังที่ซึ่งพระราชทานแลกเปลี่ยน ๓.สวนนอกกำแพง พระนคร^๖ ย่านคนจีนสมัยอยุธยา มีหลักแหล่งในพระนครศรีอยุธยา ทั้งในเกาะเมืองและนอกเกาะเมือง มีหลักฐานอยู่ในคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรมเอกสารจากหอหลวง มีตลาด 9 ตลาด ได้แก่ตลาดจีน ตลาดขนมจีน ตลาดใหญ่ ตลาดน้อย ตลาดย่านเตี้ย ตลาดนอกหน้าวัด ตลาดวัดท่าราบ ตลาดบ้านจีนและตลาดน้ำ มีชุมชน 6 ชุมชนคือ ย่านทุ่งขวัญ บ้านปากข้าวสาร บ้านในคลองสวนพลู บ้านกำแพงนอกกรุง บ้านน้ำวนบางกะจะและใต้ศาลเจ้าหินนางลอย นอกจากนี้ยังมีลายเส้นคัดลอกภาพจิตรกรรมฝาผนัง 2 ด้าน ในกรุพระปรางค์ประธานวัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เล่าเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนบนผนังกรุด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ส่วนทิศตะวันตกเป็นภาพเขียนโดยช่างชาวจีน⁷

ชุมชนจีนในชลบุรี

จิตรกรรมฝาผนังที่วัดใหญ่อินทารามภาพทหารจีนถืออาวุธ

จิตรกรรมฝาผนังที่วัดใหญ่อินทารามภาพจีนไว้หางเป็ย

ชุมชนจีนในชลบุรี

จิตรกรรมฝาผนังที่วัดใหญ่อินทารามชาคกเรื่องวีรบุรุษตีคภาพชาวจีนนั่งอยู่ในเรือนทรงไทยที่ทำเรือ มีเรือสำเภามาจอดพัก

จิตรกรรมฝาผนังที่วัดใหญ่อินทารามชาคก
เรื่องมหานกภาพชาวจีนถูกเรือบนเรือกำปั่นชาวฝรั่ง

จิตรกรรมฝาผนังที่วัดใหญ่อินทารามชาคกเรื่อง
ภูริทัตชาคกแสดงความสัมพันธ์กับชาวจีนภาพ
ชุมนุมประตูดอกคอนบนเป็นแบบนิยมเขียนมาตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ชุมชนบางปลาสร้อย

ชุมชนบางปลาสร้อย ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองชลบุรี ประวัติการอพยพของชาวจีนหรือที่เรียกว่าผู้ลี้ภัยจากพวกแมนจูที่เข้ามายังประเทศไทยแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ

พวกที่มาจากเมืองฉะเชิงเทราหรือแต่จิวมาอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทยแถบเมืองชลบุรีหรือเมืองบางปลาสร้อย อีกพวกหนึ่งจากภาคใต้ของฟูเกี้ยนหรือฮักเกี้ยนมาอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยแถบสงขลา⁸ จากหลักฐานระบุว่าชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชลบุรีอย่างน้อยที่สุดก็ราวสมัยอยุธยาตอนปลายจากหลักฐานจิตรกรรมฝาผนังที่วัดใหญ่อินทารามเป็นภาพบุคคลที่ปรากฏอยู่ในลักษณะทหารจีนถือมีด ภาพชาวจีนเป็นลูกเรือกำปั่น⁹ มีกัปตันเป็นฝรั่งในซาดกเรือมหาชนก ภาพชาวจีนสองคนนั่งอยู่ในเรือนไทยในซาดกเรือวิธูรบัตถิต รวมทั้งภาพชาวจีนไว้หางเปียยาวเป็นต้น หลักฐานที่ศาลหลักเมืองชลบุรีแสดงให้เห็นความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนที่ศาลหลักเมืองมีเจี๊วดแผ่นไม้กระดาน เป็นภาพแกะสลักรูปเทพารักษ์เจี๊วดแผ่นกลาง ภาพสลักมีลักษณะคล้ายศิลปะแบบอยุธยา เชื่อว่าศาลหลักเมืองนี้หรือศาลเทพารักษ์เดิมน่าจะสร้างร่วมสมัยกับวัดใหญ่อินทาราม ชลบุรี อาคารศาลหลักเมืองชลบุรีเป็นอาคารทรงไทยพื้นบ้านแบบเรียบง่ายไม่มีเสาหลักเมืองภายในอาคารมีอักษรจีนเขียนไว้ว่า เป่า โย่ว ซื่อ หมิน-ปกป้อมคุ้มครองประชาชน และมีค้ำกลอนคู่ต้อยเคียงสลักที่เสาในศาลหลักเมือง

วัดสวนตาลวัดร้างอยู่ในความดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตั้งอยู่ที่ถนนวชิรปราการ ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีเนื้อที่ 1 ไร่ 65 ตารางวา มีโบสถ์สถาปัตยกรรมจีน 1 หลัง มีพระพุทธรูปบรรจุอยู่ในโบสถ์ 18 องค์ตำนานเล่าว่าโบสถ์และพระพุทธรูปในโบสถ์สร้างในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช จึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของชลบุรี¹⁰ วัดสวนตาลแสดงให้เห็นการตั้งชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี ในสมัยรัตนโกสินทร์การแข็งข้อของชาวจีนที่ได้รายละเอียดเป็นครั้งแรกก็คือการแข็งข้อที่ชลบุรีหรือบางปลาสร้อยในตอนต้นรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 สมามกลับเป็นผู้จุดชนวนขึ้นต่อต้านฝ่ายปกครองของท้องถิ่นที่ใช้อำนาจกดขี่ ตัวหัวหน้าหนีไปได้และพวกที่ก่อการแข็งข้อคนอื่นถูกสังหารหรือจำคุกตลอดชีวิต¹¹ พ.ศ. 2390 สมเด็จพระเจ้าบรมมหาราชทรงพระประชวรด้วยโรคพระคางทูมที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหมมาชำระตัวเหยื่อที่วัดคงคาลัย ตำบลบางทรายจังหวัดชลบุรี ปัจจุบันวัดคงคาลัย เป็นที่ตั้งตลาดสด บางทรายเหลือเพียงศาลและป้ายชื่อวัดเท่านั้น¹²

โบสถ์วัดสวนตาล

**รัชกาลที่ 5 เสด็จชลบุรี-บางปลาสร้อย-เมื่อ
วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2451 ชาวจีนคนซ้าย
สุดคือนายอากรหลวงอำนาจอจีนนิกร**

สังฆราชปาลเลกัวซ์ได้มาที่บางปลาสร้อยได้บันทึกถึงชาวจีนกล่าวว่า “เมืองนี้ตั้งอยู่ชาย
เนินในอ่าวอันมีปลาชุกชุม ฉะนั้นการจับปลาจะคงทำกันได้มากอย่างไม่น่าเชื่อที่เดียว เมื่อผ่าน
เข้าไปในตลาดจะเห็นแต่ปลาชนิดต่าง ๆ กองใหญ่ ๆ และด้วยเงินเพียงเฟื้องเดียวข้าพเจ้าอาจซื้อ
ปลาเลี้ยงคนที่ไปด้วยกันได้ตั้ง 15 คนพลเมืองทั้งไทยจีนรวมกัน 6,000 คนเป็นพ่อค้าและ
ชาวประมง จังหวัดนี้มีการเพาะปลูกอันอุดมสมบูรณ์มาก มีข้าว น้ำตาล ยาสูบชนิดดีผลไม้และ
ฝักอเนกอนันต์ มีนาเกลือและเปลือกหอยอย่างไม่รู้จักหมดสิ้น ซึ่งพวกคนจีนนำเอาไปผลิตเป็น
ปูนขาว”¹³

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้เสด็จ
ประพาสเมืองชลบุรีเมื่อ พ.ศ.2419 ได้แวะเมืองชลบุรีหรือบางปลาสร้อย เมื่อถึงค่ายหลวงตำบล
อ่างศิลาทรงบันทึกไว้ว่า “ท่านกรมทำให้ปลัดจีนเมืองชลมาเป็นผู้รักษาอยู่ที่นี้คนหนึ่ง....แล้วไป
ดูเขาทำทอง เจ็กด้วงเป็นช่างที่บางปลาสร้อย.....ถึงบางปลาสร้อยแล้วเล่นตามลมมาขึ้นที่
ตพาน.....ทอดสมอหน้าบางปลาสร้อย....ตำบลอ่างศิลาแขวงเมืองชลบุรีบ้านราษฎรจีนมาแต่
เมืองจีนและเกิดเมืองไทย 560 คนเศษ รวมราษฎรไทยจีน ชายหญิงในบ้านอ่างศิลา 740 คนเศษ

ในแขวงบ้านอ่างศิลา นั้น หลวงฤทธิศักดิ์เขต หลวงพิทักษ์จีนประชา 2 นายนี้เป็นปลัดเมือง
 ชลบุรี...บ้านเสม็ดมีราษฎรชาวบ้านชายหญิงไทยจีน 80 คนเศษ บ้านหัวโพงมีราษฎรชาวบ้าน
 ชายหญิงไทยจีน 320 คนเศษ บ้านโรงนอกมีราษฎรชาวบ้านหญิงไทยจีน 200 คนเศษ บ้านเนิน
 มะกอกมีราษฎรชาวบ้านชายหญิงไทยจีน 200 คนเศษ” พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จ
 ประพาสเมืองชลบุรีเมื่อปี พ.ศ. 2451 อีก 13 ปีต่อมาทรงบันทึกว่า “จีนได้กั๊งว่าถ้าไปอ่างหินเห็น
 จะถูกคลื่นมากกว่านี้ จึงตกลงกันไปเมืองชล.....เรือเมล์เขามาจอดที่สะพานศาลเจ้าอยู่ระหว่าง
 สะพานหลวงเดิม¹⁴ และสะพานหน้าที่ว่าการยาวกว่าทุกสะพานแต่แคบ.....มีร้านถ้ำรูป
 ร้านหนึ่งช่างจีนอยู่ข้างจะมีกัลยาณมิตรได้เรียกให้ไปถ้ำรูปหมู่ที่ว่าการ.....หลวงอำนาจจีน
 นิกร¹⁵ตามไปหาที่ว่าการ.....ได้ลงเรือฉลอม 2 ลำด้วยกันแล่นไปกลับมาที่สะพานศาลเจ้า¹⁶

สมัยรัตนโกสินทร์ปรากฏเรื่องราวของชาวจีนในชลบุรีมากมาย เช่น ในนิราศเมืองแกลง
 สุนทรภู่งกล่าวถึงคนจีนที่บางปลาสร้อยและที่พญาด้วย ชาวแต่จีนน่าจะเป็นคนจีนในชลบุรีเป็น
 ส่วนใหญ่เข้ามาประกอบอาชีพทุกอย่างตั้งแต่รับจ้างสีข้าวด้วยมือ¹⁷ร่วมทุนกันตั้งโรงสีข้าว แยก
 ออกมาตั้งโรงสีข้าวของตนเอง รับจ้างย้อมผ้า คำผ้าเป็นนายเรือ (จุนจู้) คำขายปลา-ของป่า
 เครื่องเทศทำกะปิเคย ทำน้ำปลากระตัก¹⁸รวมทั้งเป็นชาวไร่ เป็นช่างกล่าวคือเป็นตั้งแต่กุดิจจนถึง
 นายทุน

คนจีนเรียกชื่อบางปลาสร้อยว่า'มั่งกะส่วย' มีคำสันนิษฐานว่าคำว่าเกาะสีชัง น่าจะมาจาก
 ภาษาจีนว่า'ซีซัน' แปลว่าสีคนทำไร่นอกจากนี้ยังปรากฏชื่อบ้านที่เกี่ยวกับชาวจีนอีกมากมาย เช่น
 ตลาดปูนถ้ำม้า เนินตัว ยี่กงยี่ ไร่ไหหลำ ศาลเจ้ากั๊งกวมินามหรือชื่อหมู่บ้านแสดงพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน
 ที่สำคัญของชาวจีนที่บริเวณชุมชนบางปลาสร้อย พานทอง พนัสนิคม บ้านบึง และเกาะสีชัง
 ชุมชนบางปลาสร้อยสามารถแบ่ง ออกได้เป็นสองกลุ่ม คือ

ประการแรกชุมชนประมงได้แก่บริเวณชุมชนที่ตั้งอยู่ติดทะเล ชาวจีนได้เข้ามาค้าขาย
 ทำงานช่างอุตสาหกรรมการต่อเรือ การประมงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงจนกระทั่ง
 เป็นกสิกรรับจ้าง

ชุมชนบางปลาสร้อยหรือบริเวณเขตเทศบาลเมืองชลบุรีปัจจุบันเคยเป็นจุดเปลี่ยนระบบการขนส่งระหว่างทางน้ำและทางบก โดยรับสินค้าจากดินแดนหลังเมืองท่าที่พานทอง พันธ์นิคมและบ้านบึงมาพักไว้ บริเวณท่าเรือที่สำคัญได้แก่ เกาะสีซัง อ่างศิลาและบางปลาสร้อยส่งสินค้าต่อทางน้ำไปยังเมืองต่างๆ โดยเฉพาะที่กรุงเทพมหานครบรรทุกเรือกลไฟ เดินรับส่งสินค้าและรับคนโดยสารและเรือลอมทะเลขนาดใหญ่ สำหรับบรรทุกสินค้า นำน้ำตาลทรายแดง ข้าวปลาอื่นๆไปยังกรุงเทพมหานคร มีเรือสำเภากล่นติดต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองอื่นๆ เช่นบางปลาสร้อย บางปะกง บางพระ บางละมุง ระยอง จันทบุรี ทุ่งใหญ่และเกาะกงทั้งปีโดยไม่ต้องรอมรสุม ประการสำคัญชาวจีนได้เข้ามามีส่วนในการประมงอย่างมากเช่นที่อำเภอเมืองหรือเมืองปลาสร้อยอันเป็นแหล่งชุมชนจีนที่ใหญ่แห่งหนึ่งก็เป็นแหล่งที่มีการทำประมงกันอย่างใหญ่จนบางปลาสร้อยราคาถูก

ชาวจีนผู้ก่อตั้งถิ่นฐานอยู่แถบชายฝั่งทะเลมีบทบาทสำคัญในการผลิตทำให้มีการผลิตจำนวนมาก ขึ้นราคาสินค้าถูกลงเช่น ปลา และเน้นการผลิตเพื่อการส่งออกในขณะที่คนไทยสมัยนั้นประกอบอาชีพ ประมงเพื่อยังชีพอาจจะมีการแลกเปลี่ยนระหว่างกันอยู่บ้าง แต่ก็มีไม่มากพอที่จะขายหรือเพื่อการส่งออก ในปี พ.ศ.2532 ชลบุรีมีการอุตสาหกรรมมูลค่าถึง 1,027,638,022 บาท มีโรงงานซ่อม -ต่อเรือประมง เรือยนต์ 8 โรง เงินทุน 9,212,000 บาท จำนวนคนงาน 167 คน

เมืองท่าและชุมชนประมงเปรียบเสมือนประตูรับชาวจีนที่อพยพมาด้วยปัจจัยผลักดัน (Push factor) คือความยากลำบาก ความวุ่นวายในประเทศจีน และปัจจัยดึง (Pull factor) จากประเทศไทยซึ่งต้องการแรงงานชาวจีนจำนวนมากสำหรับการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก ประกอบด้วยอุตสาหกรรมหลายประเภททำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจในสังคมไทยอย่างมากมาย

ประการที่สองชุมชนเกษตรชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนหลังเมืองท่า เช่น พานทอง พันธ์นิคม และบ้านบึงเข้ามาทำการเกษตรเพื่อการตลาดที่สำคัญที่สุดคือการปลูกอ้อย และการ

ผลิตน้ำตาล ในปีพ.ศ. 2365 การปลูกอ้อยทำน้ำตาลมีอยู่มากในแถบเมืองบางปลาสร้อย นครไชยศรี บางปะกงและแปดริ้ว ผู้ปลูกอ้อยนั้นมักจะเป็นชาวไทยเสมอในขณะที่ผู้ผลิตน้ำตาลเป็นชาวจีนเสมอไปเช่นกัน

ชาวจีนที่ทำไร่อ้อยหรือโรงหีบ ส่วนใหญ่เป็นชาวแต้จิ๋วเนื่องจากมีประสบการณ์จากถิ่นที่อยู่ของชาวแต้จิ๋วบนผืนแผ่นดินใหญ่ ในปี พ.ศ.2381 สังกษราชปาลเลกัวซังกล่าวถึงโรงหีบแถบเมืองฉะเชิงเทราว่ามีไม่ต่ำกว่า 20 โรง เจ้าของล้วนเป็นจีนทั้งสิ้น โรงหีบแห่งหนึ่งมีคนงานอยู่ถึง 200 คนและเพราะมีอุตสาหกรรมน้ำตาลอยู่มากที่นี่ ในเขตเมืองฉะเชิงเทรานอกจากอูมด้วยนาข้าว สวนผลไม้แล้วยังเต็มไปด้วยไร่อ้อยอีกด้วย ใน พ.ศ. 2401¹⁹ ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้แยกเจ้าภาน้ำตาลออกเป็นสามส่วนเก็บภาษีใน 3 เขต ชลบุรีอยู่ในเขตที่ 2 หัวเมืองฝ่ายตะวันออก ประกอบด้วยพนัสนิคม ชลบุรี บางละมุง เขตที่ 2 หัวเมืองฝ่ายตะวันออก ได้แก่ ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี พนัสนิคม ชลบุรี บางละมุง ระยอง ตราด จันทบุรี รวม 9 หัวเมืองยังได้มีการจัดตั้งโรงทำน้ำตาลทรายที่พนัสนิคมด้วย ชาวจีนที่อยู่ในชลบุรีมีบทบาทสำคัญ เป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายในปี พ.ศ.2532 มีโรงงานน้ำตาลทรายในชลบุรีเป็นโรงงานน้ำตาลทรายแดง 50 โรง เงินทุน 26,713,000 บาท จำนวนคนงาน 891 คน โรงงาน น้ำตาลทรายขาว 6 โรง เงินทุน 490,200,000 บาทจำนวนคนงาน 2,065 คน

การตั้งโรงสีข้าวเป็นโรงสีข้าวเป็นเรื่องที่ชาวจีนในชลบุรีมีบทบาทสำคัญมากในระยะแรกนั้นชาวจีนเข้ามาเป็นลูกจ้างรับสีข้าวด้วยมือ จนกระทั่งลงทุนทำโรงสีข้าวปัจจุบันมีโรงสีข้าวอยู่ถึง 254 โรง มีเงินทุน 71,806,000 บาท มีคนงาน 7,530 คนกิจการโรงสีข้าวจะไปรับซื้อข้าวที่พานทอง แปดริ้ว ซึ่งเป็นแหล่งที่ปลูกข้าวจำนวนมากแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกง²⁰

ชุมชนแปดริ้ว

ชุมชนจีนเกี่ยวข้องกับขยายตัวของเมืองฉะเชิงเทราเนื่องมาจากสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงวางนโยบายเรื่องการจัดที่ทางให้ชาวจีนออกไปตั้งหลักแหล่งโดยถือเรื่องเขตนา²¹รอบราชธานีและเรื่องความสะดวกของชาวจีนอพยพเป็นเรื่องสำคัญ เมืองฉะเชิงเทรา

เป็นเมืองอยู่นอกเขตนารอบราชธานีและตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง มีคลองตำโรงและคลองแสนแสบเป็นคลองเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยามายังทำส่งออกในกรุงเทพ ฯ นับว่าสะดวกในการคมนาคมขนส่งสินค้าสำหรับสนับสนุนเรื่องการใช้ที่ดินทำไร่อ้อยและโรงงาน เนื่องจากรัฐบาลได้กำหนดให้ราษฎรไทยจีนในแขวงเมืองฉะเชิงเทราทำไร่อ้อยตั้งโรงหีบขึ้น ให้กรมการจัดหาที่ให้ราษฎรไทยจีนตั้งโรงหีบอ้อยขึ้น โดยอาศัยความชำนาญและการจัดการของชาวจีนมาร่วมด้วย คนจีนค่อยเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองที่สำคัญ กรุงเทพ ฯ จากลูกจ้างเงินทำงานหนักหรือเป็นพ่อค้าเล็ก ๆ มาเป็นหัวหน้าคนงานในโรงงาน เป็นหลักรู้ผู้จัดการโรงงานที่ฉะเชิงเทรา มีตำแหน่งมีฐานะมีสถานภาพในเมืองจากประวัติศาสตร์จะเห็นการก่อกำเนิดของตัวเหี้ย²²

เนื่องจากชาวจีนอพยพแบ่งเป็นหลายกลุ่มตามภาษาพูดเช่น จีนแต้จิ๋ว จีนกวางตุ้ง จีนไหหลำ จีนแคะ จีนฮกเกี้ยนและอื่น ๆ ชาวจีนบางกลุ่มได้ก่อปัญหาว่านวยขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวจีนด้วยกันหรือการที่ชาวจีนขัดแย้งกับขุนนางไทย เช่น ในปี พ.ศ. 2391 พวกตัวเหี้ยที่เมืองฉะเชิงเทราก่อความว่านวยขึ้นเพื่อต่อต้านการกดขี่ข่มเหงของพระวิเศษฤาไชย เจ้าเมืองฉะเชิงเทรา โดยที่จีนสินทองเองก็ไปช่วยงานศพเงินเที่ยวสามีของอำแดงส้มเงินเกิดวิวาทกับนายลอยบุตรของแขวงจีนและพรรคพวก เนื่องจากพวกแขวงจีนไม่ยอมให้ชาวจีนกลุ่มนี้ข้ามสะพานจนเกิดทะเลาะวิวาทขึ้น หลวงยกบัตรซึ่งมางานศพนี้ด้วยได้ห้ามปรามการวิวาทนี้จึงสงบลงต่อมาแขวงจีนไปฟ้องพระวิเศษฤาไชยกล่าวหาว่าจีนสินทองและพรรคพวกเป็นตัวเหี้ยทำร้ายพวกแขวงจีน พระวิเศษฤาไชยให้หลวงยกบัตรเป็นกรรมการชำระ จับตัวจีนฮกหลานจีนทองและชาวจีนอื่น ๆ ที่ไม่ได้ร่วมการวิวาทครั้งนี้มาหลายคนนำมาจำตรวนไว้ที่บ้านพระวิเศษฤาไชย จีนสินทองจ่ายเงินให้หลวงยกบัตร 4 ชั่งเพื่อถอนชื่อพวกตน จีนที่ถูกจำครั้งนี้ใครมีเงินให้กรรมการจะถูปลดปล่อยตัวเป็นอิสระใครไม่มีเงินแม้ว่าจะไม่ใช่ผู้ทำความผิดจะถูกจำตรวนใช้งานหนักที่บ้านพระวิเศษฤาไชยไม่มีกำหนด เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ชาวจีนผูกใจโกรธคิดแก้แค้นพระวิเศษฤาไชยและกรรมการตลอดมา จีนสินทองชักชวนพวกชาวจีนแต้จิ๋ว ฮักเกี้ยน แคะและไหหลำให้เข้าเป็นสมักรพรรคพวกได้มากมาโจมตีโรงน้ำศาลของหลวงฮู้ฮี้และฆ่าพี่ชายชายของหลวงฮู้ฮี้คือจีนฮอผู้เป็นขุนกำจัดจีนพาลเสีย และเข้าตีเมืองฉะเชิงเทรา พวกตัวเหี้ยสามารถเข้ายึดเมือง

ได้อย่างง่ายดายเอาไฟเผาบ้านหลวงยกบัตร บ้านกรมการและบ้านเรือนราษฎร ส่วนพระวิเศษดา
ไชยถูกพวกตัวเหี้ยฆ่าตายระหว่างการสู้รบที่บางคล้า การปรามปรามกบฏในครั้งนี้
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้พระยาพระคลัง(ดิศ บุนนาค)ยกกองทัพไปทาง
เรือมีกองทัพเจ้าพระยาบดินทรเดชา ให้จมีนไวยวรรณาด(ช่วง บุนนาค) เข้าตีพวกตัวเหี้ยอยู่ที่นอก
กำแพงเมือง พระอินท์อาสา นำลาวเมืองพนัสนิคมยกมาช่วยปราบทางบก พระอินท์อาสาให้เอา
ไฟจุดเผาโรงหีบที่พวกตัวเหี้ยหลบอยู่จนทำให้พวกตัวเหี้ยยอมแพ้ เจ้าพระยาบดินทรเดชาและ
พระยาพระคลังจับตัวหัวหน้าพวกตัวเหี้ยมาชำระที่กรุงเทพฯ ฯ จากปัญหาดังกล่าวทำให้
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งเจ้าเมืองฉะเชิงเทราคนใหม่จากขุนนางไทยเชื้อ
สายจีนในกรมท่าคือขุนเทพภักดีเป็นเจ้าเมืองฉะเชิงเทรา เพื่อลดปัญหาและทำให้ชาวจีนสามารถ
ประกอบอาชีพและดำรงชีวิตร่วมกับคนไทยได้²³

การอพยพของชาวจีนมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดฉะเชิงเทราส่วนใหญ่เป็นชาวจีนอพยพมา
จากเมืองท่าเช่นกรุงเทพฯ ฯ จันทบุรีและชลบุรีและชาวจีนที่มาจากประเทศจีนโดยตรง สาเหตุที่
ชาวจีนอพยพออกนอกประเทศเข้ามาในประเทศไทย เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ฉะเชิงเทราเกิดจาก
สาเหตุต่าง ๆ เช่น การค้าจากกรุงเทพฯ ฯ เดินเรือไปตามชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกไปยังบางปะ
กง บางปลาสร้อย บางละมุง บางพระ ระยอง จันทบุรี ประแส ตราดและเกาะกงต่อไปยังเขมร
และญวน²⁴

เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาค้าขายและตั้งถิ่นฐานในตัวเมืองฉะเชิงเทราได้นำคตินิยมเชื่อ
เรื่องการนับถือเจ้าเข้ามาด้วย ชาวจีนเห็นว่าคนไทยนับถือสักการะหลักเมือง ชาวจีนก็ให้ความ
เคารพสร้างศาลเจ้าและอัญเชิญเจ้าที่ตนเคารพมาประดิษฐานคู่กับเสาหลักเมืองภายในศาลเจ้าให้
ประชาชนเข้ามานมัสการเจ้าพ่อและเสาหลักเมืองพร้อมกัน นับเป็นการผสมผสานทางคตินิยม
เชื่อแบบหนึ่ง เทพารักษ์หรือเจ้าในศาลนิยมเรียกกันโดยทั่วไปว่า เจ้าพ่อหลักเมืองหรือเซียฮ้วง
เซียกงตามที่ชาวจีนเรียกขาน เปรียบเสมือนเป็นเจ้าเมืองคอยดูแลทุกข์สุขของราษฎร เจ้าพ่อเซีย
กงจะมองเห็นครักษ์และเลขที่ทั้งชาวจีนและชาวไทยนับถือกันว่าจะช่วยปกป้องรักษาและคุ้มครอง
ให้ตนมีความร่มเย็นเป็นสุข ชีวิตเจริญรุ่งเรืองไม่มีอันตรายมาแผ้วพาน ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

ตั้งอยู่ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทราหรือแนวเดียวกับป้อมกำแพงเมือง สร้างขึ้นในราว พ.ศ. 2377 สร้างขึ้นมาเพื่อจะช่วยปกป้องรักษาเมืองให้รอดพ้นจากภัยอันตรายนานาประการ กำแพงเมืองเก่าเป็นที่ประดิษฐานของศาลหลักเมืองและเสาหลักเมืองอันศักดิ์สิทธิ์ ภายในศาลหลักเมืองยอดหัวเม็ดแตกต่างกับเสาหลักเมืองจังหวัดอื่น คือมีลักษณะเป็นศิลปะจีนคล้ายศาลเจ้าจีน แสดงให้เห็นว่ามีคนจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในเมืองฉะเชิงเทราเป็นจำนวนมาก เสาหลักเมืองฉะเชิงเทราสร้างขึ้นครั้งแรกตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อมีการสร้างบ้านแปลงเมืองครั้งใหญ่โดยย้ายจากปากน้ำเจ้าโล้มาตั้งอยู่ตำบลท่าไข่ ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกงจนล่วงมาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สร้างเสาหลักเมืองขึ้นใหม่อีกครั้งเนื่องจากของเดิมเก่าและชำรุดทรุดโทรม²⁵ บริเวณศาลเจ้าหลักเมืองเดิมมีชาวจีนเป็นผู้ดูแลมาตั้งแต่ช่วงแรกในรูปคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจำนวน 18 คน มีประธาน 1 คน เรียกว่าเถ้านั่ง คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ดูแลจัดการมหรสพต่าง ๆ งานประเพณีประจำปีจัดขึ้นปีละ 3 ครั้ง งานในวาระสำคัญอื่น ๆ เช่น งานอัญเชิญเจ้าพ่อหลักเมืองเข้าประดิษฐานในอาคารศาลเซี่ยอ้วงเซี่ยกงหลังใหม่

ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา

ศาลหลักเมืองศาลาจตุรมุขสถาปัตยกรรมไทยหลังคาทรงปราสาท

หลักเมืองเก่าและหลักเมืองใหม่จำนวนสองหลัก

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองฉะเชิงเทรา

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสถาปัตยกรรมจีน

ป้ายชื่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแบบจีน

เจ้าพ่อหลักเมืองประติมากรรมจีนมีข้อความเขียนว่า ซ่าน เฮ้อ โยว เป้า ทำดีหรือทำชั่วก็มีผล เจิน ฮี เหล่า เสียน วาน จู หยิน หยาง ขวาง กง เจ็ง ซี ฉวน เรียน จิว ทำดีเพื่อประชาชนเพื่ออยู่ต่อไป

จิตรกรรมศาสนาเต๋าที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

จิตรกรรมเจียงจื่อหยางที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

ชุมชนแปดริ้วหรือเมืองฉะเชิงเทรที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกงบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง อยู่ในกลุ่มเดียวกับเมืองนครนายกและเมืองปราจีนบุรี เส้นทางคมนาคมทางน้ำเชื่อมระหว่าง แปดริ้วกับชุมชนอื่นมี 2 ทางคือ

ประการแรก การคมนาคมทางน้ำผ่านทางคลองสำโรง²⁶และคลองแสนแสบ²⁷ เชื่อมแม่น้ำบางปะกงและแม่น้ำเจ้าพระยา การคมนาคมขนส่งภายในเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดและวิวัฒนาการของเมืองฉะเชิงเทราที่สำคัญประการหนึ่งโดยมีคนจีนเป็นชนชั้นพ่อค้าผู้ปฏิบัติการ

ในอุตสาหกรรมน้ำตาล ด้วยการร่วมมือกับเจ้าของเงินทุนที่เป็นข้าราชการและเจ้านายชนชั้นสูง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ชาวจีนที่สำเพ็งกรุงเทพมหานครผู้ตัดสินใจอพยพมายังฉะเชิงเทรา มีโอกาสเลื่อนชนชั้นทางสังคมจากฐานะลูกจ้างที่มีความเป็นอยู่แออัด หลังคาบ้านชนกันจนไถ่บิ๋นได้ไม่ตก มีแหล่งการพนันต่าง ๆ เช่น เล่นเบี้ย หวย ถั่ว โป หากินอยู่กับโรงบ่อนสุบฝืน ยามว่างก็อยู่ตามโรงจิว สำเพ็งเป็นแหล่งที่แออัดที่สุดเป็นที่รวมของผู้ใช้แรงงานจ้างชั่วคราว และคนจีนชั้นต่ำไม่ปรากฏบ้านเงินเศรษฐีในแหล่งนี้เท่ากับแหล่งอื่น ๆ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจสมัยราชการที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อมีการทุ่มเททางการเกษตรเพื่อการตลาด ฉะเชิงเทราเป็นเมืองของการลงทุนทำให้คนจีนมีโอกาสเลื่อนชนชั้นมาทำงานยังแหล่งปลูกอ้อย และโรงงานน้ำตาลทรายขาวซึ่งมีกว่า 30 โรงที่ฉะเชิงเทราคนจีนเปลี่ยนสถานภาพจากลูกจ้างที่สำเพ็งมาเป็นพ่อค้าเล็ก ๆ เป็นหัวหน้าคนงานในโรงงานเป็นผู้หุงอาหารเลี้ยงคนงานตลอดจนเป็นหลังจู้จัดการ โรงงาน มีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น

รัชกาลที่ 5 พระราชทานนามวัดจีนประชาสโมสรและวัดอุภัยภาติการาม

ประการที่สอง การคมนาคมทางทะเลจากอ่าวไทยผ่านปากน้ำบางปะกง เป็นจุดเปลี่ยนระบบการขนส่งทางทะเลมาขึ้นบกที่ชุมชนบางปะกง ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทรา ปัจจุบันก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังตัวเมืองฉะเชิงเทราหรือกรุงเทพมหานคร เส้นทางคมนาคมสายนี้มีความสำคัญต่อเมืองฉะเชิงเทราและการตั้งถิ่นฐานต่อชาวจีนไม่มากนักเพราะไม่มีชุมชนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ มีแต่ชาวไทยที่ตั้งบ้านเรือนเรียงรายตามเส้นทางสองชายฝั่งแม่น้ำบางปะกงประกอบอาชีพทำนาไม่เป็นปัจจัยดึงดูดให้ชาวจีนมาตั้งถิ่นฐานแต่ประการใด เมืองฉะเชิงเทราหรือแปดริ้วยังมีความสำคัญทางด้านการเกษตรในเรื่องการทำนาข้าวและผลไม้ในปัจจุบันความสำคัญดังกล่าวนี้ก็ยังมีอยู่ในขณะที่อุตสาหกรรมทำน้ำตาลไม่มีปรากฏในเขตฉะเชิงเทราแล้ว การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของจังหวัดฉะเชิงเทราพืชที่ปลูกกันมากได้แก่ข้าวและมันสำปะหลัง ในแต่ละปีผลผลิตทางการเกษตรสามารถทำรายได้ให้แก่จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจำนวนมาก ปีพ.ศ. 2528/2529 สามารถปลูกข้าวได้ในเนื้อที่ 1,064,542 ไร่ เนื้อที่ปลูกข้าวนาปรัง 352,433 ไร่ ผล ผลิตรวม 711,792 ตันเป็นผลผลิตข้าวนาปี 500,334 ตัน ข้าวนาปรัง 211,459 ตันเป็นมูลค่า 1,623.71 ล้านบาท มันสำปะหลังมีพื้นที่เพาะปลูก 424,477 ไร่ ผลผลิตรวม 843,955 ตัน เป็นมูลค่า 424.47 ล้านบาท มีโรงสีข้าวรวม 141 โรง มีเงินทุน 253,648,000 บาท มีคนงาน 749 คน ชื่อภูมินามหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับคนจีนในฉะเชิงเทรามี 4 แห่ง คือ คลองเจ๊กพงษ์ คลองสี่ลิ่ง คลองศาลเจ้า ตลาดศาลเจ้า²⁸

ชุมชนจันทบุรีและระยอง

ชุมชนจันทบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งพระยาวชิรปราการเจ้าเมืองกำแพงเพชรหรือพระยากำแพงเพชร ได้จัดทหารไทยจีน โจมตีเมืองจันทบุรี ขณะที่พำนักอยู่เมืองจันทบุรีได้ให้ช่างจีนต่อเรือรบได้จำนวนร้อยลำเศษ ที่จันทบุรีพระยากำแพงเพชรได้เจอกับนางนกเอี้ยงผู้เป็นมารดาโดยนางนกเอี้ยงได้ลงเรือเลียบปากอ่าวจากเมืองราชบุรีมากับนายสุดจินดา(บุญมา)และพรรคพวกมาจนถึงเมืองชลบุรี ไปพักแรมบ้านจีนเรื่องผู้เป็นญาติกับขุนพัฒน์ผู้นำในการปฏิสังขรณ์วัดใหญ่อินทารามหรือวัดหลวง จีนเรื่องให้ช่างเป็นพาหนะนำนางนกเอี้ยงเดินทางไปยังเมืองจันทบุรี²⁹

ชุมชนจีนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองจันทบุรีตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นอย่างน้อยเมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชมาตั้งกองกำลังกู้ชาติที่เมืองจันทบุรีนั้นมีทหารจีนจำนวนมากเป็นทหารอยู่ในกองทัพ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้แต่งตั้งพระยาจันทบุรี(จีน โถ)เป็นนายอากรเตาสุรามีความชอบจึงโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้รักษาเมืองจันทบุรี ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ขึ้นครองราชสมบัติทรงเห็นว่าปกครองบ้านเมืองอ่อนแอจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาโชฎีกกราชเศรษฐี(น่วม)ไปรักษาเมืองจันทบุรีแทนเมื่อ พ.ศ.2367³⁰

รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เกิดกบฏตัวเหี้ยครั้งใหญ่ที่เมืองจันทบุรีบริเวณตำบลบางกะจะและเขาพลอยแหวนในปัจจุบัน ชาวแต่จิวซึ่งเป็นกรรมกรโรงงานน้ำมันถั่วลิสงและชาวไร่ถั่ว มีเงินช่วงตัวเหี้ยและเงินเกาอี้เหี้ยเป็นหัวหน้าไม่พอใจพระยาสุนทรเศรษฐีซึ่งเป็นหัวหน้าคนจีนอีกเกียน เงินช่วงตัวเหี้ยและเงินเกาอี้เหี้ยไม่พอใจจีนอีกเกียนด้วย จึงพาสมัครพรรคพวก 700-800 คน ทำร้ายจีนอีกเกียนยึดบ้านบางกะจะและเข้าโจมตีบ้านพระยาสุนทรเศรษฐี จนกลายเป็นศึกใหญ่ระหว่างจีนอีกเกียนและเงินแต่จิว พระยาโชฎีกกราชเศรษฐี(น่วม) เจ้าเมืองเห็นว่าจะเป็นศึกลูกกลมกันใหญ่จึงให้พระยากระบี่กับพระยาศรีสุนทรคุมกำลังปราบจีนตัวเหี้ย พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 3 บันทึกว่า “งานที่กระจัดมีจิวที่บ้านหนองปรือ พวกจีนอีกเกียนกับเงินแต่จิวเกิดวิวาทกัน เงินช่วงเป็นหลงฐู(ผู้จัดการ)โรงน้ำมันถั่วริมบ้านบางกะจะคบคิดกับเงินเกาเงินช่วงเป็นตัวเหี้ย เงินเกาเป็นยี่เหี้ยมีพวกเพื่อนเป็นแต่จิวไม่ชอบกับจีนอีกเกียนด้วยจีนอีกเกียนเป็นพวกของพระยาสุนทรเศรษฐี เงินช่วง เงินเกาก็ยกเข้าตีเอาบ้านบางกะจะได้แล้ว ไปตีบ้านพระยาสุนทรเศรษฐี พระยาสุนทรเศรษฐีก็เกณฑ์พวกจีนอีกเกียนออกสู้รบ และพระยาจันทบุรีจึงให้พระยาศรีสุนทรกับนายยี่สุน(ตำแหน่ง)พระยากระบี่คุมไพร่พลออกรบด้วยจีนตัวเหี้ย เงินช่วงสู้ไม่ได้แตกหนีกระจัดกระจายไป ต้องอาวุธล้มตายเป็นอันมาก กรมการจับได้ตัวเงินช่วง เงินเกาที่เขาพลอยแหวน ได้ให้การชัดทอดถึงพระยาปลัด(จีนจั้น)ว่ารู้เห็นเป็นใจด้วย พระยาจันทบุรีก็ส่งตัวพระยาปลัด(จีนจั้น) เงินช่วง เงินเกาเข้ามากรุงเทพฯฯ”³¹ พระยาปลัดรับเป็นสัจย์ว่ารู้เห็นเป็นใจ จึงให้เป็นตะพุนหญ้าช้าง ส่วนเงินช่วง เงินเกาให้จำคุกไว้จนตาย³²

สมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เสด็จประพาสจันทบุรีเมื่อ พ.ศ.2417 ได้กล่าวถึง ชาวจีนที่เช่าพลอยแหวนและตำบลบางกะจะว่า “ที่บางกะจะเห็นเป็นโรงจีนเป็นร้านขายของทั้งสองข้างทางมากหลายสิบโรง เห็นคนที่ยืนตามโรงร้านเป็นเงินแทบทั้งนั้น เห็นตึกเป็นแกงจินศาลเจ้าอยู่ 2 หลังมีโรงจิวและโรงใกล้เคียงหลายโรง โรงขายของกินมีหมู เป็ด ไก่มาก เป็นสวนชุกที่ฝังศพเงินมากมาย ตามข้างทางมีโรงจีน มีไร่อ้อย หน้าไร่อ้อยเป็นไร่ยาสูบ ถั่วลิสง นาข้าว และค้างพริกไทย” ที่พลับพลานเขาพลอยแหวนทรงบันทึกว่า “ในรอบเขาพลอยแหวนนั้นเป็นที่พวกจีนทำไร่อ้อย ไร่พริกไทย ยาสูบ และถั่วต่าง ๆ ที่พลับพลามีเงินชาวบ้านมาล้อมดูเรา” จากบันทึกจะเห็นว่าตำบลบางกะจะและพื้นที่บริเวณรอบเขาพลอยแหวนเป็นชุมชนเงินขนาดใหญ่ตั้งรกรากทำมาหากินมานานเพราะมีสวนชุกมากมาย ชาวจีนค้าขาย ทำเกษตรกรรม โรงหีบอ้อย ไร่พริกไทย ยาสูบและถั่วต่าง ๆ ชาวจีนในเมืองยังรับราชการเป็นขุนนางจำนวนมาก เช่น หลวงวิเศษนาวา(จีนโป้) ขุนภบาลจีนประชา และขุนพินิจภาษา(ล่ามจีน) จีนฮวด(เจ้าภาษีฝิ่น) จีนเจียะ(นายอากรเตาสุราและบ่อนเบี้ย) จีนโป้(ชาวบ้านบายศรี) จีนจู(ชาวบ้านสีพยา) เป็นต้น³³

ดูเหมือนว่าจะมีลักษณะไม่แตกต่างกันเมืองชลบุรีเท่าใดนัก เนื่องจากมีเมืองท่าชายทะเลและดินแดนหลักเมืองท่าตั้งอยู่โดยรอบดินแดนหลังเมืองท่าเป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทพืชสวนและพืชไร่ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด พริกไทยและยาสูบ นอกจากนี้ยังมีพืชสมุนไพรที่มีค่าจากป่าและอัญมณีล้ำค่ามากมายสามารถแบ่งชุมชนจันทบุรีออกเป็น 2 ประเภทคือ³⁴

ประการแรก ชุมชนประมงบริเวณเมืองท่าได้แก่แหลมสิงห์ ซึ่งคนจีนเห็นว่าเป็นมังกรพ่นน้ำแหลมสิงห์เป็นเมืองท่าที่สำคัญของจันทบุรีจากคำบอกเล่าของชาวจีนได้กล่าวถึงเส้นทางขนส่งจากแหลมสิงห์จันทบุรีด้วยเรือใบในระยะแรกแล้วเปลี่ยนมาเป็นเรือกลไฟ การเดินทางจากแหลมสิงห์ไปตราจะต้องไปพักที่เกาะช้าง อ่าวฉนวน ท่าเลื้อน ท่าพริกและแหลมกัตจากแหลมสิงห์ไประยองก็ต้องไปพักที่เกาะเสม็ดก่อนเข้าระยอง ที่ระยองต้องรอน้ำรอคลื่นลมเนื่องจากอ่าวระยองเป็นอ่าวที่แปรปรวนตามร่องน้ำที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ให้อ่างรอ

เวลาชาวจีนที่จันทบุรีผู้ประกอบการเดินเรือโดยสารระหว่าง กรุงเทพมหานคร -จันทบุรีเล่าว่าเรือแตกเพราะไปชนหินโสโครกที่ระยองทำให้หมดตัว

ชาวแต้จิ๋วจากเมืองซัวเถาซึ่งเป็นเมืองท่าชายทะเลบอกเล่าว่าอพยพมาจากทางเรือเพราะต้องการหนีการเกณฑ์ทหารเนื่องจากขณะนั้นเมืองจีนทำสงครามกับญี่ปุ่น ครั้งแรกมาอยู่ที่แหลมสิงห์มาอาศัยอยู่กับญาติ ระยะแรกมาช่วยทำงาน เมื่อมีเวลาก็ค้าขายส่วนตัวหาบปูลหลังจากนั้น 2 ปี เมื่อมีทุน จึงออกมาค้าขายเอง โดยซื้อเรือ 1 ลำลงทุนขายข้าวเปลือกโดยรับซื้อจากชาวนามาจ้างโรงสีเป็นข้าวสาร นำไปขายถึง 10 ปีมีทุนจึงจ้างคนงานมาช่วยแจวเรือ เนื่องจากไม่มีเครื่องยนต์ใช้เรือใบบางครั้งแล่นเรือไปถึงเกาะช้างบรรทุกระป๋าวมาขายที่จันทบุรีเมื่อมีทุนมากขึ้นก็ซื้อโรงสีรับสีข้าว เป็นเวลา 7-8 ปีเลิกไปทำโรงค้าไม้ที่ตำบลพลั่ว พร้อมกับโรงกระเบื้อง หลังจากนั้นก็มีเพื่อนคนจีนด้วยกันมาชวนไปเข้าหุ้นทำโรงเลื่อยที่จันทบุรีและขยายกิจการไปยังระยอง

คนจีนเป็นผู้มีความสามารถเลือกประกอบอาชีพได้หลายอย่าง เช่นเป็นลูกจ้างผู้อยู่อาศัยกับญาติ เป็นผู้ประกอบการส่วนตัวประเภทหาบเร่เป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็ก เป็นพ่อค้าคนกลางในชุมชน ที่คนเข้ามาอาศัยอยู่สามารถเลื่อนชนชั้นทางสังคมและเปลี่ยนปรับการประกอบอาชีพอยู่ตลอดเวลาใน ช่วง 2 ปี 8 ปี 10 ปีเพราะมีความเชื่อว่าการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพไม่มีหลักเกณฑ์อะไรมากนักและไม่เชื่อเรื่องโชคลางตาคิดว่าเป็นเรื่องส่วนประกอบเท่านั้นเชื่อว่าความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น

ประการที่สอง ชุมชนเกษตรหลังเมืองท่าดูเหมือนว่าจะเป็นชุมชนที่มีบทบาทมากในฐานะที่เป็นผู้ผลิตพริกไทยมากที่สุดการปลูกพริกไทยเพื่อส่งออกนั้นมีหลักฐานว่าทำมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ชาวแต้จิ๋วซึ่งอพยพเข้ามาจำนวนมากสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีความชำนาญในการปลูกพริกไทยมาตั้งแต่อยู่ในประเทศจีนแล้ว คงได้เริ่มปลูกพริกไทยในประเทศไทยเพื่อส่งออกไปขายยังตลาดจีน แหล่งที่ชาวจีนไปชุมนุมเพื่อผลิตพริกไทยอยู่มากที่สุดคือเมืองจันทบุรีในปี พ.ศ. 2366 มีการส่งออกพริกไทยไปยังประเทศจีนปีละ 60,000 หาบ การเปิดตลาดพริกไทย

ในประเทศจีนทำให้การผลิตพริกไทยเพิ่มปริมาณขึ้นมากการผลิตพริกไทยได้ขยายจากจันทบุรีไปเขตอื่น ๆ โดยเฉพาะทางภาคใต้การผลิตพริกไทยเพื่อการพาณิชย์ จึงขยายเข้าไปในวิถีชีวิตของชาวไทยจำนวนหนึ่งด้วยพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องสมเด็จประพาสจันทบุรีได้กล่าวว่า พระยาจันทบุรีแจ้งความว่าพวกจีนมาทำไร่อ้อย ไร่พริกไทย ยาสูบและถั่วต่างๆ ตามทางไปเขาพลอยแหวนและยังมีศาลเจ้า โรงจันทน์ร้านขายของเป็นเงินแทบทั้งนั้น มีโรงจิว และฮวงซุ้ยของชาวจีนด้วย

แหล่งที่ปลูกยาสูบอย่างดีและปลูกกันมากคือจันทบุรีและบางปลาสร้อยเนื่องจากแหล่งทั้งสองนี้ เป็นชุมชนใหญ่ของชาวจีนทำให้เข้าใจว่าชาวจีนจะได้มีส่วนสำคัญในการผลิตยาสูบในประเทศไทยเพื่อส่งออกชาวจีนปลูกยาสูบเพื่อการพาณิชย์มาก่อน การปลูกยาสูบในประเทศไทยคงทำกันมานานแล้ว แต่จะปลูกเพื่อเลี้ยงตนเองและบริโภคภายในครัวเรือนคนไทยทั่วไปบริโภคยาสูบกันมากแต่ปริมาณการผลิตไม่พอดึงนำเข้าจากฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ไทยก็ยังนำเข้ายาสูบจากอินโดนีเซีย เมื่อไทยสามารถผลิตยาสูบได้เพียงพอและยังได้ส่งออกไปยังกัมพูชาและเวียดนามด้วย

ชาวจีนที่จันทบุรียังได้เข้าไปมีบทบาทในการค้าอัญมณี โดยเริ่มจากการซื้อขายแลกเปลี่ยนประเภท "ซื้อก้อนขายก้อน" ที่บางกะจะ บ่อไร่บ่อเวฬุ และตกรวม ชาวจีนถือว่าพลอยเป็นของสูงระดับมณฑลของพระมหากษัตริย์และพระราชินี พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องเสด็จประพาสจันทบุรีได้กล่าวถึงเงินจวบ่านสีพยาและเงินที่ถวายเป็นของบุญศุขน้ำทองยอดหนึ่งขนาดเกือบเท่ากับพลอยในตรานพรัตน์เป็นต้น ภูมินามหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในจันทบุรี มี 3 แห่งคือกมัยไร่ ตั่วตั้งและหนองเจ๊กสร้อย จังหวัดจันทบุรี สามารถทำกสิกรรม เกษตรกรรม ปลูกพืชไร่ มีมูลค่าปีละ 2029.1 ล้านบาท ในปีพ.ศ. 2528 ทำประมงมูลค่า 288.1 ล้านบาทในปีเดียวกัน

ศาลเจ้าที่จันทบุรีและระยอง

เงิน หวง กง เติน- เทพเงิน หวง กง- เจ้าพ่อหลักเมืองจันทบุรี

ศาลหลักเมืองขลุง-เจียง หวง กู่ เหมี่ยว

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองปึงเถ่ากง ระยอง

กวางซู่ วู่ ชื่อเหมียนตงเขว-ฮ้องเค็กวังซวี
ราชวงศ์ชิงมอบระฆังให้ศาลเจ้า ระฆังผลิตปี
ค.ศ.1898- พ.ศ.2441 ศาลเจ้าแม่ทับทิม ระยอง

ชุมชนจีนตราด

จิตรกรรมฝาผนังที่วัดปลายคลองจังหวัดตราด

จิตรกรรมฝาผนังที่แสดงให้เห็นความสำคัญของชาวจีนสมัยช่วงอยุธยาคือจิตรกรรมที่วัดบูรพารามหรือเรียกอีกชื่อว่าวัดปลายคลอง³⁵ จิตรกรรมแสดงพระพุทธรูปจีน ชาวจีนชายหญิง แต่งกายและอาวุธแบบต่าง ๆ ฝาผนังในโบสถ์และวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์เขียนขึ้นในสมัย

รัตนโกสินทร์เป็นฝีมือช่างท้องถิ่นแต่ล้วนแล้วผสมกลมกลืนด้วยศิลปะจีนและวรรณคดีจีน แสดงให้เห็นว่าวัดแห่งนี้อาจได้รับการอุปถัมภ์จากชาวจีนที่มาก้าขายแถบชายฝั่งทะเลตะวันออก พ่อค้าชาวจีนอพยพทางเรือมาที่เมืองตราดตั้งแต่สมัยอยุธยา บางคนอพยพจากอยุธยากรุงเทพฯ เวียดนาม บ้างก็มาจากมาเลเซีย สิงคโปร์³⁶

หลักฐานสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งพระยาวชิรปราการเจ้าเมืองกำแพงเพชรหรือพระยากำแพงเพชร ระบุว่าเมื่อเข้าจัดการเมืองตราดพบว่าเรือสำเภากินที่มาก้าขายอยู่ปากน้ำจำนวนหลายลำ พระยากำแพงเพชรมีความประสงค์ต้องการเรือสำเภาเหล่านั้นเป็นพาหนะยกไพร่พลทางทะเลมายังกรุงศรีอยุธยา จึงวางแผนเกณฑ์เรือสำเภาแต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากพ่อค้าสำเภากินเหล่านั้น จึงให้ข้าหลวงไปหาตัวนายสำเภากินเข้ามาพบปรึกษาข้อราชการแต่โดยดี แต่นายสำเภาขัดแข็งไม่มา กลับต่อรบยิงเอาเรือข้าหลวง ข้าหลวงกลับมารายงานก็โกรธนายสำเภากิน จึงสั่งให้ลงเรือใหญ่ยกกองทัพเรือออกไปล้อมกองสำเภากินไว้คืนหนึ่ง พวกสำเภากินยังไม่อ่อนน้อม ครั้นรุ่งขึ้นจึงให้นายทัพนายกองยกเข้าโจมตีสำเภา พวกสำเภากินต่อรบยิงปืนโต้ตอบกันอยู่ครึ่งวัน กองทหารปืนขึ้นเรือสำเภากินได้ ไล่ฆ่าฟันคนจมนตายไปหลายคน พวกสำเภากินยอมพ่ายแพ้ เก็บทรัพย์สิน สิ่งของ เงินทอง เสื้อผ้าแพรภรณ์ที่ได้เป็นอันมาก จีนเจียมผู้เป็นใหญ่ของสำเภากินทั้งปวงก็อ่อนน้อมยอมสวามิภักดิ์ ยอมถวายบุตรหญิงด้วย 1 คน ในวันเดียวกันนั้นก็สั่งให้ยกทัพกลับมายังเมืองจันทบุรีทันทีโดยเดินทางมาทางทะเลด้วยกองเรือรบและเรือสำเภากินเหล่านั้น เมื่อได้สำเภากินจำนวนหนึ่ง แต่ยังเห็นว่าหากยกทัพเรือใหญ่มายังกรุงศรีอยุธยา จำเป็นจะต้องใช้เรือสำเภาจำนวนมากเพื่อแล่นไปมาทางทะเล ฉะนั้นขณะที่พำนักอยู่เมืองจันทบุรีได้ให้ช่างจีนต่อเรือรบได้จำนวนร้อยลำเศษ เรือรบเป็นเรือยาวใช้ฝีพายไปในแม่น้ำ ส่วนเรือสำเภาบรรทุกเสบียงอาหาร กำลังพลและยุทโธปกรณ์³⁷

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราดตั้งอยู่บนถนนหลักเมืองใกล้วัดโยธานิมิต ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราด เป็นจังหวัดเดียวที่มีอาคารศาลหลักเมืองแบบจีนไม่มีอาคารศาลหลักเมืองแบบไทย สันนิษฐานว่าพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นผู้สร้างไว้เมื่อครั้งมารวบรวมวีรพลกอบกู้เอกราชที่ตราดชาวเมืองตราดได้บูรณะให้คงสภาพดีและศาลหลักเมืองนี้เป็นที่เคารพนับถือของชาวจังหวัดตราดเป็นอย่างมากสถาปัตยกรรมศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราดสร้างขึ้นใหม่ใน พ.ศ.2543 รูปทรงคล้ายพระราชวังจีนโบราณหลังคามี 3 ช่วงมุงด้วยกระเบื้องเคลือบดินเผา มีรูปมังกรคู่อยู่บนหลังคา ชายคา 2 ชั้น ส่วนชายคาล่างเป็นรูปหงส์ทั้ง 4 มุมคู่อ่อนช้อยงดงามภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองได้แบ่งพื้นที่เป็น 2 ส่วน ชั้นในของศาลเจ้าตรงกลางเป็นแท่นที่ประทับองค์เจ้าพ่อหลักเมืองเสี่ยอึ้งกง เคียงข้างด้วยเทพเจ้าอีก 2 องค์ด้านซ้ายคือเทพเจ้าโชคลาภ ไล่ซึ่งเอี้ยด้านขวาคือเทพเจ้าปฐพีกำเที่ยงใต้ชั้นนอกของศาลหลักเมืองเป็นที่ประดิษฐานของเสาหลักเมือง 2 หลักเสาด้านสูงคือเสาหลักเมือง เสาด้านต่ำคือเสาศิวลึงค์ จังหวัดตราดมีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสองแห่งคือศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราดและศาลเจ้าพ่อหลักเมืองบ่อไร่ รวมทั้งศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชตั้งอยู่บนเรือที่วัดโยธานิมิต จังหวัดตราด

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราด

หลักเมืองภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด

ศาลหลักเมืองบ่อไร่และศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองบ่อไร่

หลักเมืองภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองบ่อไร่

พระราชนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่วัด โสธานิมิตร จังหวัดตราด

รูปเรือที่ตั้งศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่วัด โสธานิมิตร จังหวัดตราด

ชาวจีนใช้เรือสำเภาก็เป็นพาหนะสำคัญสำหรับเดินทางมายังประเทศไทยดังจะเห็นได้
หลักฐานสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างสำเภากินวัดยานนาวาถ่ายเมื่อมี
พ.ศ.2525³⁸ เรือสำเภากินในจิตรกรรมที่วัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรีและวัดแก้วพิจิตรที่
ปราจีนบุรี นอกจากนี้ยังเทศบาลเมืองชลบุรียังใช้เรือสำเภากินเป็นตราสำคัญของเทศบาล
พื้นฐานจากแนวความคิดของเรือสำเภากินที่มีหลักฐานในการบันทึกการเดินทางของเจิ้งเหอ
นอกจากเรือสำเภากินแล้วชาวจีนยังใช้เรือกลไฟซึ่งเป็นเรือแบบชาติตะวันตกเดินทางมายังประเทศ
ไทยด้วย

**ภาพจินตนาการเรือสำเภากินของเจิ้งเหอที่ใช้
สำหรับเดินทางในการสำรวจมหาสมุทร**

**อนุสรณ์สถานเจิ้งเหอในสวนสาธารณะเจิ้งเหอ
เขาเซวีซาน กุหนิงมิงประเทศจีน**

**การสร้างเรือจำลองเรือมหาสมบัติแห่งราชวงศ์หมิงที่
โรงต่อเรือโบราณ เมืองหนานจิงหรือนานจิง มณฑลเจียงซู**

**การเดินทางของเจิ้งเหอได้นำเอากิเลนมาถวายแก่
จักรพรรดิหย่งเล่อจะพบจิตรกรรมที่ศาลเจ้าจิน โดยทั่วไป**

หลักฐานเรือประเภทต่าง ๆ ที่ชาวจีนใช้ในการคมนาคมทางทะเล

ถูกเรือกลไฟชาวจีนในจิตรกรรมฝาผนัง
ชาคคเรื่องมหานกที่วัดใหญ่อินทาราม ชลบุรี

ชาวจีนนั่งดูเรือสำเภาในจิตรกรรมฝาผนัง
ชาคคเรื่องวิสูตรบั้งทิศที่วัดใหญ่อินทาราม ชลบุรี

เรือสำเภาจำลองที่วัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ตราเทศบาลเมืองชลบุรีเรือสำเภาจีน

จิตรกรรมเรือสำเภาจีนในชาคคเรื่องมหา
ชนกที่วัดแก้วพิจิตร จังหวัดปราจีนบุรี

เรือสำเภาจีนซึ่งเป็นของเซ่นไหว้ที่ได้รับความนิยมที่ศาลเจ้า

ศาสนาและความเชื่อ

ชาวจีนอพยพรุ่นแรกจะเป็นกลุ่มคนชั้นกรรมคาวพพเข้ามาค้าปลี้าเพื่อฝึนหมอนใบ ไม่มีความรู้มากนัก **ประการแรก** ชาวจีนผู้อพยพได้ยอมรับนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานที่คุ้นเคยนำมาจากจีนมาผสมกลมกลืนกับศาสนาพุทธในประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากศาสนาเต้า ศาสนาขงจื้อ และความเชื่อแบบพื้นเมืองเดิมมาหล่อหลอมเป็นความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนที่สำคัญอย่างมีเอกลักษณ์โดดเด่น ชาวจีนยอมรับนับถือพุทธศาสนาทันทีที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะคนจีนจะถือศาสนาใดมาก่อนหรือไม่ว่าจะมีศาสนาหรือไม่มี คนจีนจะรับรูปแบบนับถือของพุทธศาสนิกชนชาวไทยคือไปวัดไทย ใส่บาตรพระ บางคนบวชพระ คนจีนในประเทศไทยได้สร้างวัดทางพุทธศาสนาในประเทศไทยโดยเฉพาะแบบหนึ่งขึ้นมาตามรากฐานของศาสนาพุทธในเรื่องพระรัตนตรัยแปลตามตัวอักษรเป็นภาษาจีนคือชันเป่า คนจีนในประเทศไทยได้ยกย่องเจิ้งเหอซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปชื่อชันเป่าไทเซียน เจิ้งเหอได้รับการบูชาอย่างเทพเจ้าในประเทศไทยในชื่อ ชันเป่ากง วัดพุทธชันเป่ามีชื่อเสียงที่สุดอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัดชันเป่าสามวัดคือที่ธนบุรีและฉะเชิงเทราเป็นวัดแบบไทย มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ภายในเป็นที่นับถือทั้งคนไทยและคนจีน ชันเป่ากงเป็นเทพองค์หนึ่งของชาวจีน การเคารพชันเป่ากงที่อยู่ในรูปแบบพระไทยทำให้ลูกจีนในไทยเปลี่ยนไปเป็นพุทธศาสนาแบบไทยได้ง่าย³⁹ นอกเหนือไปจากพุทธศาสนานิกายมหายานซึ่งผู้อพยพชาวจีนส่วนใหญ่คุ้นเคยมาแล้วก่อนออกจากประเทศจีน

ประการที่สอง ชาวจีนผู้อพยพได้นำเอาความเชื่อศาสนาเต้าเกิดในประเทศจีนเข้ามาในประเทศไทยด้วย ศาสนาเต้านับถือเล่าจื้อ(老子-Lao Ziหรือ Lao Tzu) นักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงชาวจีนที่สุดท่านหนึ่งของชนชาติจีนเชื่อกันว่าอาศัยอยู่ในช่วง 400 ปี ก่อนคริสต์ศักราช ในช่วงของสงครามปรัชญา และสงครามการเมืองยุคชุนชิวเล่าจื้อได้เขียนตำราอันเป็นแบบแผนในทางเต้า นั่นคือ "เต้าเต็กเก็ง" (Tao TeChing -道德經) ซึ่งเป็นผลงานทางลัทธิเต้าที่ยังคงตกทอดมาถึงยุคปัจจุบันนี้ เล่าจื้อเป็นนักปราชญ์ที่เชี่ยวชาญทางเต้าประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์ ดาราศาสตร์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พงศาวดารจีนกล่าวถึงเล่าจื้อ ในฐานะที่เป็นผู้แต่งคัมภีร์ *เต้าเต็ก*

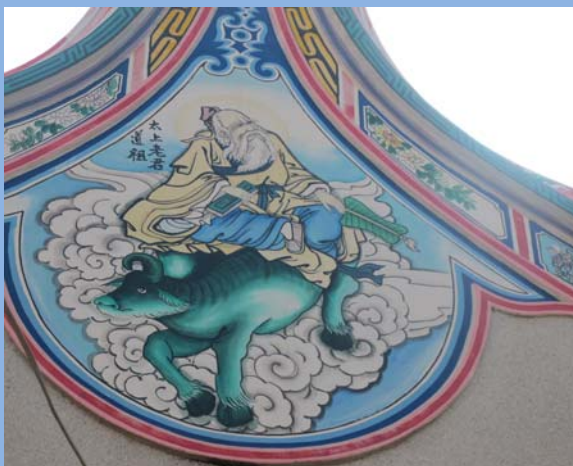
เก็ง หรือ เต้าเต๋อจิง ซึ่งเนื้อหาในคัมภีร์นี้มีความสำคัญกับวัฒนธรรมจีนในรุ่นต่อ ๆ มาอย่างมาก ถือได้ว่าเทียบเท่าได้กับขงจื้อ⁴⁰ ศาลเจ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเอาจื่อโดยสร้างเป็น ประติมากรรมและจิตรกรรมในหลายสถานที่ เช่นที่มูลนิธิสว่างสระแก้วธรรมสถาน สระแก้ว วิหารเซียน ชลบุรี วัดโพธิ์ตัดตาราม ชลบุรี และศาลเจ้ากวางตี้หลง ชลบุรี เป็นต้น

เล่าจื่อศาสดาของเต้าที่ศาลเจ้ามูลนิธิสว่าง
สระแก้วธรรมสถาน สระแก้ว

เล่าจื่อศาสดาของเต้าที่อนุสาวรีย์ศาลา(วิหารเซียน) จังหวัดชลบุรี

เล่าจื่อศาสดาของเต้าที่วัดโพธิ์ตัดตาราม จังหวัดชลบุรี เล่าจื่อศาสดาของเต้าที่ศาลเจ้ากวางตี้กง บ้านบึง ชลบุรี

ประการที่สาม ความเชื่อลัทธิขงจื้อ ขงจื้อ (孔子; Confucius) ขงฟู่จื่อ ขงจื่อ หรือข่งชิว เกิดเมื่อวันที่ 28 กันยายน 551 - 479 ปีก่อน ค.ศ. ชื่อรอง ช้งหนี่ เป็นนักคิดและนักปรัชญาสังคมที่

มีชื่อเสียงของจีน คำสอนของขงจื้อนั้นฝังรากอิทธิพลลึกกลงไปในสังคมเอเชียตะวันออกมาก หลักปรัชญาของขงจื้อนั้นเน้นเกี่ยวกับศีลธรรมส่วนตัวและศีลธรรมในการปกครอง ความถูกต้องเหมาะสมของความสัมพันธ์ในสังคม และความยุติธรรมและบริสุทธิ์⁴¹ คำสอนของขงจื้อ เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ การอยู่ร่วมกันในสังคม ความกตัญญูการเช่น ไหว้บรรพบุรุษ ความซื่อสัตย์ เช่น การบูชาเทพเจ้ากวนอูเป็นการเน้นการสั่งสอนเรื่องความซื่อสัตย์ เป็นคำสอนที่สำคัญของขงจื้อ ชาวไทยเชื้อสายจีนกวางตุ้งนิยมมากราบไหว้ประติมากรรมขงจื้อในศาลเจ้ากวางตุ้ง⁴² ภาคตะวันออกจะมีประติมากรรมขงจื้อที่อเนกกุศลศาลา (วิหารเซียน) ชลบุรี และที่สถาบันขงจื้อ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี

ประติมากรรมขงจื้อที่อเนกกุศลศาลา วิหารเซียน

ประติมากรรมขงจื้อที่สถาบันขงจื้อ มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาษาและวรรณกรรม

ศาลเจ้าชาวไทยเชื้อสายจีนมักจะเขียนภาษาและวรรณกรรมของจีนประเภทต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมสมัยราชวงศ์หมิง พ.ศ.1911-2187 วรรณคดีนิยายที่ประสบความสำเร็จสูงที่สุดนั้นได้แก่สามก๊ก ซ้องกั๋งไซอิ๋ว จินผิงเหมยและห้องสินหรือสถาปนาเทพ⁴³ วรรณกรรมเรื่อง ความฝันในหอแดง-อั่งเล่ามั่ง-⁴⁴ บรรยายความสัมพันธ์ในระหว่างชาย 235 คน หญิง 213 คน

ทำให้เห็นชีวิตคนมั่งมีในสมัยกษัตริย์เคียงลึงปี พ.ศ. 2280 กษัตริย์เคียงลึงแห่งราชวงศ์เซ็งอย่างละเอียด มีเรื่องเกร็ดประวัติบัณฑิตหยูก่อนและบรรดาผู้ที่หากินโดยใช้ลัทธินูเป็นเครื่องมือได้ดีเยี่ยมเรื่องหนึ่ง

สามก๊ก (Romance of the Three Kingdoms ; 三國演義;จีนตัวย่อ: 三国演义) เป็นวรรณกรรมจีนอิงประวัติศาสตร์เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง เป็นวรรณกรรมเพชรน้ำเอกของโลกและมรดกทางปัญญาของปราชญ์ชาวตะวันออก มีผู้แปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากกว่า 10 ภาษา ได้รับการตีพิมพ์อย่างแพร่หลายทั่วโลก แต่งขึ้นประมาณในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 หรือพุทธศตวรรษที่ 18 ยุคสมัยราชวงศ์หยวน บทประพันธ์โดยหลัว ก้วนจง (羅貫中: LuóGuànzhōng) แปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยครั้งแรกโดยเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อปี พ.ศ. 2345 เป็นแบบสมุดไทย ตีพิมพ์ครั้งแรกโดยโรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ ในปี พ.ศ. 2408 และได้รับการตีพิมพ์ซ้ำอีกครั้งภายใต้ชื่อ "หนังสือสามก๊ก ฉบับราชบัณฑิตยสภา" โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร ในปี พ.ศ. 2471 ปัจจุบันสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้รับการตีพิมพ์ใหม่อีกหลายครั้งโดยหลายสำนักพิมพ์ถือเป็นวรรณกรรมจีนอิงประวัติศาสตร์เล่มที่ 2 โดยแปลหลังจากไซอิ๋วและเก้าเก้าที่สุดในไทย

สามก๊กมีเนื้อหาหลากหลายรสชาติเต็มไปด้วยกลิ่นอายแห่งเพทุบาย กลศึกในการรบ การชิงรักหักเหี้ยว ความเคียดแค้นชิงชัง ความซื่อสัตย์และการให้อภัย มีเนื้อหาและเรื่องราวในทางที่ดีและร้ายปะปนกัน ภาพโดยรวมของสามก๊กกล่าวถึงประวัติศาสตร์จีนในยุคสามก๊ก ในปี พ.ศ. 763 - พ.ศ. 823 โดยจุดเริ่มต้นของสามก๊กเริ่มจากยุคโจรโพกผ้าเหลืองในปี พ.ศ. 726 ที่ออกอาละวาด จนเป็นเหตุให้บุคคลทั้งสามคือเล่าปี่ กวนอูและเตียวหุยได้ร่วมสาบานตนเป็นพี่น้องและร่วมปราบกบฏโจรโพกผ้าเหลือง รวมทั้งการแย่งและช่วงชิงอำนาจความเป็นใหญ่ในช่วงปลายราชวงศ์ฮั่นของก๊กต่าง ๆ อันประกอบด้วยวุยก๊กหรือก๊กเว่ย (魏) จ๊กก๊กหรือก๊กอู๋ (蜀) และง่อก๊กหรือก๊กหวู่ (吳) จนถึงการสถาปนาราชวงศ์จิ้นโดยสุมาเอี้ยน รวมระยะเวลาประมาณ 60 ปี นอกจากนี้ สามก๊กยังเป็นหนึ่งในสี่สุดยอดวรรณกรรมจีนร่วมกับไซอิ๋ว ซ้องกั๋ง และความฝันในหอแดง นักอ่านหนังสือจำนวนมากยกย่องสามก๊กเป็นบทเรียนตำราพิชัยสงครามภาคปฏิบัติ การบริหารและเศรษฐกิจ⁴⁵ ชาวไทยเชื้อสายจีนจะกราบไหว้เทพเจ้ากวนอู

ตามความเชื่อในลัทธิขงจื้อ นับถือกวนอูเป็นเทพเจ้าตามศาสนาเต๋า ด้านความกตัญญู มีประติมากรรมและจิตรกรรมคนสำคัญคนอื่นในวรรณกรรมสามก๊ก เช่น เล่าปี่ เตียวหุย ขงเบ้ง และฮั่วท้อเซียงชื่อหมอหัวโถหรือฮูโต่แพทย์ผู้มีชื่อเสียงสมัยสามก๊กประดิษฐานไว้สำหรับให้กราบไหว้บูชาที่ศาลเจ้าหลายแห่งในภาคตะวันออก ⁴⁶

ประติมากรรมเตียวหุย เล่าปี่และกวนอูที่วัดอุทัยธานี จังหวัดนครสวรรค์

ฮั่วท้อเซียงชื่อ หมอหัวโถ วัดเขื่อนสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ไซอิ๋ว (西遊記; จีนตัวย่อ: 西游记; Xīyóuji ไซอิ๋ว; Journey to the West - บันทึกการเดินทางสู่ตะวันตก) เป็นนิยายคลาสสิกของจีนแต่งขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2133 หรือ ค.ศ. 1590 ช่วงราชวงศ์หมิง ประพันธ์โดยอู๋เจิงเอนไซอิ๋วเป็นเรื่องของการเดินทางไปยังชมพูทวีปหรืออินเดีย เพื่ออัญเชิญกัมภีร์พระพุทธรูปของหลวงจีนชื่อ พระถังซำจั๋งอ้างอิงจากผู้มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์มีนามว่าพระเสวียนจั้ง (玄奘大師) โดยมีสัตว์ 3 ตัวเป็นเพื่อนร่วมทางคือ หั่งเจีย (ลิง) เต๋อโป๊ยก่าย (หมู) และซัวเจ๋ง (ปีศาจปลา) ระหว่างการเดินทางต้องพบกับการขัดขวางของเหล่าปีศาจมากมาย ด้วยเนื้อหาที่เป็นการผจญภัยและมีสัตว์เป็นตัวเอก คำว่าซำจั๋งแปลว่าไตรปิฎก คนจีนนิยมเรียกพระที่แปลพระสูตรว่า ซำจั๋งฮวบชื่อ แปลว่าพระอาจารย์ไตรปิฎก คำว่าถังซำจั๋งก็คือพระอาจารย์ไตรปิฎกแห่งราชวงศ์ถัง ทำให้ไซอิ๋วได้รับความนิยมจากหมู่เยาวชนมากที่สุดในวรรณกรรมเอกทั้ง 4 เรื่อง เป็นหนึ่งในสี่สุดยอดวรรณกรรมจีนร่วมกับสามก๊ก ความฝันในหอแดง และซ้องกั๋ง (水滸傳) ไซอิ๋วแปลเป็นภาษาไทยครั้งแรกก่อน พ.ศ. 2349 มีความยาว 17 เล่มสมุดไทย แต่ตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2417 โดยโรงพิมพ์หมอบรัดเลย์ ⁴⁷ ภาคใต้ของประเทศไทยมีวัดพระถังซำจั๋งที่อำเภอท่าศาลา จังหวัด

นครศรีธรรมราชเป็นที่บูชากราบไหว้พระถึงห้าครั้ง⁴⁸ ศาลเจ้าในภาคตะวันออกหลายศาลเจ้ามีจิตรกรรมเรื่องไซอิ๋ว เช่น ที่วัดอุภัยภาติการาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่อเนกกุศลศาลา (วิหารเซียน) จังหวัดชลบุรี ได้สร้างประติมากรรมประดิษฐานไว้สำหรับผู้คนเข้าสักการะบูชา

จิตรกรรมไซอิ๋วที่วัดอุภัยภาติการาม

ประติมากรรมไซอิ๋วที่อเนกกุศลศาลา (วิหารเซียน)

ความฝันในหอแดง (The Dream of the Red Chamber;- 红楼梦 หงโหล่วเม็ง) เป็นหนึ่งในสี่สุดยอดวรรณกรรมจีนร่วมกับสามก๊ก ไซอิ๋ว และซ้องกั๋ง แต่งโดยเฉาเสียนฉินประมาณปี พ.ศ. 2297 แต่เฉาเสียนฉินเสียชีวิตก่อนแต่งจบ มีนักประพันธ์มากมายแต่งเรื่องต่อให้จบ ฉบับที่ได้รับการยอมรับคือฉบับของเกาเออเป็นเรื่องความรักของหนุ่มสาวในตระกูลเจีย ซึ่งเป็นตระกูลชั้นสูงในสมัยราชวงศ์ชิง ตัวเอกคือเจียเป่าอี้และหลินไต้อี้ ผู้ซึ่งคนในตระกูลก็ตกกันเรื่องความรัก นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวของตัวละครอื่น ๆ ในตระกูลด้วย ความฝันในหอแดงได้สะท้อนจาริต ประเพณีและความเป็นอยู่ของชาวจีนในยุคนั้นเป็นอย่างดี⁴⁹

นิทานเรื่องเด็กเลี้ยงวัวและสาวทอผ้า เป็นตำนานที่เกิดมาจากการรู้ทางด้านดาราศาสตร์ของจีนโบราณ คือกลุ่มดาว 2 กลุ่มได้แก่กลุ่มดาวเด็กเลี้ยงวัว และกลุ่มดาวสาวทอผ้า กลุ่มดาวทั้ง 2 นี้จะโคจรมาพบกันที่ทางเผือกในเวลาประมาณเดือน 7 จันทรคติจีนของทุกปี ประมาณเดือนสิงหาคมตามปฏิทินสุริยคติในปัจจุบัน ทำให้เกิดเป็นตำนานว่าทุกวัน 7 ค่ำ เดือน 7 จันทรคติเด็กเลี้ยงวัวและสาวทอผ้าจะมาพบกัน เกิดเป็นตำนานรักอมตะที่กล่าวขานมาถึงปัจจุบันตาม ตำนานโดยย่อนั้นเด็กเลี้ยงวัวเป็นมนุษย์แต่สาวทอผ้าเป็นเทพ มีความรักต่อกัน เป็น

การผัดทวนวรรณคดีจึงถูกกีดกัน ทั้ง 2 พบอุปสรรคมากมายและสุดท้ายก็ไม่อาจสมหวังในรัก แต่ได้ก็ยังได้รับอนุญาตว่าใน 1 ปีสามารถพบกันได้ คือในวัน 7 ค่ำ เดือน 7 จันทรคติจีน ดังกล่าวข้างต้นตามความเชื่อของศาสนาเต๋า⁵⁰

ชียินกั๋ว (薛仁贵; จีนตัวย่อ: 薛仁贵; Xuē Rén'guì : Hsüeh Jengui, Xue Rengui) เป็นบุคคลที่ตัวตนจริงในพงศาวดารของจีน เรื่องราวของแม่ทัพที่มีพลกำลังมาก ไม่เคยแพ้ใคร และเป็นแม่ทัพที่กษัตริย์บรูษอีกคนในวัฒนธรรมจีนรุ่นต่อมานับถืออีกด้วย เรื่องราวของชียินกั๋วมักเล่าเป็นตำนาน เรื่องราวของชียินกั๋วไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ได้แต่งเนื้อเรื่องต่อมาในรุ่นลูกและรุ่นหลาน คือ ชีเต็งซาน (薛丁山, Xue Dingshan) และชีกัง (薛刚, Xue Gang) ชียินกั๋วเกิดที่มณฑลซานซี ในปี ค.ศ. 614 ตรงกับรัชสมัยฮ่องเต้สุยหยางตี้ แห่งราชวงศ์สุย ชียินกั๋วและภรรยา มีแซ่เล่า (柳) มีชื่อเดิมว่า **ชิลี่** (Xue Li, 薛礼) มาจากครอบครัวชาวนาที่ยากจน ก่อนจะสมัครเป็นทหารจนเติบโตในหน้าที่จนถึงเป็นแม่ทัพใหญ่ รับราชการถึง 2 รัชกาล ในรัชกาลฮ่องเต้ถังไท่จงและฮ่องเต้ถังเกาจง เป็นแม่ทัพที่มีบทบาทสำคัญในยุคราชวงศ์ถังกับการทำสงครามกับอาณาจักรทางทิศตะวันออกก่อนจะเสียชีวิตในปี พ.ศ. 1226 หรือ ค.ศ. 683⁵¹

ไซซี ตามสำเนียงแต้จิ๋ว หรือ **ซี ซื่อ** ตามสำเนียงกลาง (西施; Xī Shī; Xi Shi) เป็นหนึ่งในสี่หญิงงามแห่งแผ่นดินจีน เกิดประมาณ 506 ปีก่อนคริสตกาลตรงกับยุคชุนชิวที่มณฑลเจ้อเจียงในรัฐเยว่ (State of Yue) ไซซีได้รับฉายานามว่า "มัจฉาจมวารี" (: 沉鱼: chényú) ซึ่งหมายถึง "ความงามที่ทำให้แม้แต่ฝูงปลายังต้องจมลงสู่ใต้น้ำ" (so beautiful as to make swimming fish sink) ในยุคเลียดก๊ก⁵²

เจียง จื่อหย่า (姜子牙; Jiāng Zǐyá) หรือที่รู้จักกันในชื่อ **เจียง ไท่กง** (姜太公: Tai Gong Wang) เป็นนักยุทธศาสตร์คนสำคัญของโจวเหวินหวังและโจวอู่หวังที่ได้โค่นราชวงศ์ซางและสถาปนาราชวงศ์โจวขึ้น มีชีวิตเมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว นักประวัติศาสตร์และนักวิชาการได้ให้ความเห็นว่าเมื่อเทียบกับผลงานแล้วเจียง จื่อหย่า คือ 1 ใน 2 นักยุทธศาสตร์แห่งการสงครามที่เก่งที่สุดในประวัติศาสตร์ของจีน อีกท่านหนึ่งก็คือเตียวเหลียง มีชีวิตอยู่ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก(คนละคนกับเตียวเหลียงในสามก๊ก) เสนาบดีแห่งราชวงศ์ฮั่นของหลิวปังหรือปฐมจักรพรรดิฮั่นเกา ซึ่งว่ากันว่าเตียวเหลียงก็ได้เรียนรู้ตำราพิชัยสงครามมาจากตำราพิชัยสงครามของเจียง จื่อหย่านั่นเอง เจียง จื่อหย่าเดิมเคยเป็นขุนนางในราชวงศ์ซาง แต่ทนความ

โหดร้ายในการปกครองของอ๋องโจ้ว ผู้ปกครองแห่งราชวงศ์ไม่ได้ จึงหลบมาพำนักที่ชนบทห่างไกลแห่งหนึ่งติดแม่น้ำเว่ยส่วยปัจจุบันอยู่ในมณฑลส่านซี

ประวัติศาสตร์บันทึกเกี่ยวกับการพบกันของโจวเหวินหวังและเจียง จื่อหย่าไว้ว่า ขณะนั้น เจียง จื่อหย่าอายุได้ 80 ปี โจวเหวินหวังไปล่าสัตว์ ได้พบกับคนชราคนหนึ่งนั่งตกปลา โดยที่ไม่มีเหยื่อได้เข้าไปทักทายอย่างสุภาพแล้วถามว่า ท่านมีความสุขในการตกปลาหรือเปล่า เจียง จื่อหย่าก็ตอบไปว่า บุคคลที่น่ายกย่องที่แท้จริงนั้นมีความสุขในการทำให้ความมุ่งมั่นนั้นสำเร็จ โจวเหวินหวังจึงรู้ทันทีว่านี่คือคนที่ปู่ของตนได้หวังไว้ว่าจะเจอ บุคคลสำคัญที่จะสามารถช่วยโค่นล้มทรราชได้ โจวเหวินหวังจึงได้เชิญเจียง จื่อหย่าไปรับตำแหน่งสำคัญและตั้งชื่อให้ว่า เจียงไท่กง วัง ต่อมาได้ขอให้เป็น ไ่ทง วัง (太公望; Taigōng Wàng) มีความหมายว่า ความหวังแห่งราชวงศ์โจวจะรู้จักกันดีในนาม เจียง ไ่ทง เมื่อโค่นราชวงศ์ซางลงแล้วเจียง จื่อหย่าก็ได้รับตำแหน่งเป็นอัครมหาเสนาบดีแห่งราชวงศ์โจวและได้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองแคว้นฉี เจียง จื่อหย่าได้ช่วยสร้างความเจริญให้แก่บ้านเมืองมากทั้งด้านการเมือง การปกครอง ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ จนเป็นราชวงศ์ที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์จีนจนมีคำกล่าวที่ว่า บุคคลที่เป็นทั้งเป็นบิดาและเจ้าแห่งตำราพิชัยสงครามในประวัติศาสตร์จีนท่านแรกก็คือ เจียง จื่อหย่า ได้เขียนตำราพิชัยสงครามไว้เล่มหนึ่งชื่อว่า หกความลับแห่งยุทธศาสตร์ ในตำนานเรื่องห้องสิน ได้กล่าวไว้ว่าคนที่ปราบนางดำจี้ซึ่งเป็นนางจิ้งจอกพันปีนั้นก็คือเจียง จื่อหย่า ได้บอกว่าไว้เจียง จื่อหย่านั่นเองที่เป็นคนสังหารนางดำจี้⁵³ ศาลเจ้าในภาคตะวันออกเฉียงใต้เขียนจิตรกรรมเกี่ยวกับเจียง จื่อหย่าไว้หลายแห่ง เช่นที่ ศาลเจ้าเขียนชื่อไ้ จังหวัดชลบุรี ศาลเจ้าที่จังหวัด ฉะเชิงเทรา และระยอง เป็นต้น

จิตรกรรมเจ้าจื่อหยาง ศาลเจ้าเขียนชื่อไ้ ชลบุรี

จิตรกรรมเจ้าจื่อหยาง ศาลเจ้าโจ้ซือกง ระยอง

เชิงอรรถ

¹เจียแนจอง และจิตร ภูมิศักดิ์ มีความเห็นสอดคล้องกันในงานค้นคว้าของทั้งสองท่าน คุรายละเอียดยในเจียแนจอง, “คนไทย” ไม่ใช่”คนไทย” แต่เป็นเครือญาติชาติภาษา สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มติชน พ.ศ. 2527 หน้า 427-435. และ จิตร ภูมิศักดิ์, ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย จำกัด พ.ศ.2544. หน้า 136.

²ถ้วน ถี เชิง และ บุญยิ่ง ไธสุขสิริ, ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท ส่องสยาม จำกัด 2543, คำนำหน้า 7-11.

³ถ้วน ถี เชิง แหล่งเดียวกัน หน้า 220-223

⁴ <http://www.moohin.com/108tripsboon/108trips010c008.shtml> เข้าถึงเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2556

⁵ถ้วน ถี เชิง แหล่งเดียวกัน หน้า 224-226

⁶ม.ล. วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ประวัติศาสตร์สังคมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น : จีน-คนนอกระบบสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529, หน้า 49-68.

⁷ <http://www.sujitwongthes.com/suvarnabhumi/> เข้าถึงเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2556

⁸ จี.วิลเลียม สกินเนอร์,ชาลิววิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ.สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์.กรุงเทพฯ : มุลนิธิโตโยต้า, 2548.หน้า 10-11

⁹ เรือกำปั่นหรือเรือกำปั่นใบเป็นเรือใบเดินทะเลแบบยุโรป มีหลายแบบด้วยกันแต่แบบที่ปรากฏหลักฐานในจิตรกรรมฝาผนังในวัดของไทยนั้นเป็นแบบเรือที่มีหัวเรือเรียวยาวแหลม มีเสาชี้ไปข้างหน้า ท้ายเรือเป็นแบบกำปั่นหากเป็นเรือกำปั่นขนาดใหญ่จะมีเสาสามเสา ใบเรือมีขนาดใหญ่แต่ไม่มีใบแบบใบเรือสำเภาจีน ในพงศาวดารระบุว่ามีการต่อเรือกำปั่นแบบฝรั่ง อย่างน้อย

ตั้งแต่ครั้งรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 - 2231) เรือกำปั่นขนาดใหญ่ไม่สามารถแล่นผ่านสันดอนปากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาได้แต่ลำที่มีขนาดเล็กนั้นคงจะเข้ามาได้ จึงเกิดปรากฏหลักฐานการยิงสลุตรับการวะซึ่งกันและกันระหว่างป้อมเมืองบางกอกกับเรือกำปั่นฝรั่ง ยังมีเรือกำปั่นอีกชนิดหนึ่งเรียกว่าเรือกำปั่นแปลง คือเรือที่ต่อแบบเรือกำปั่นของฝรั่งแต่ไม่เหมือนกันทีเดียว ได้มีการดัดแปลงรูปแบบไปบ้าง เช่น "หัวเรือเป็นปากปลาไม่มีเสาชี้ แต่ทำเรือเป็นแบบกำปั่น จะทำเครื่องหางเสือของเรือให้เป็นอย่างฝรั่งซึ่งสะดวกกว่าแบบจีน"หรือ" บางทีก็ต่อตัวเรือทั้งลำอย่างแบบกำปั่นแต่เครื่องเสาเพลลาใบใช้แบบจีน" หรือ "สมัยรัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) เป็นผู้ริเริ่มต่อเรือกำปั่นแปลงสำหรับใช้เป็นเรือรบมีรูปลักษณะหัวเรือเป็นปากปลาท้ายเรือเป็นกำปั่น ขนาดยาว 11 วา กว้าง 9 ศอก 1 คืบ มีทั้งแจวและใบจับเคลื่อนเรือเรือแบบนี้บางทีก็เรียกว่าเรือรบอย่างนคร

<http://www.skn.ac.th/skl/project/boat1/img3.htm> เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2556 รูปภาพในภาคผนวก 2 ประกอบ

¹⁰http://region7.prd.go.th/ewt_news.php?nid=4301 เข้าถึงเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2556

¹¹จี.วิลเลียม สกินเนอร์ แหล่งเดียวกัน หน้า 143-144

¹² <http://www.oocities.org/sukhabot/s-watbang.htm> เข้าถึงเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2556

¹³ มงเซญอร์ ปาลเลกัวซ์,เขียน สันต์ ท.โกมลบุตร แปล เล่าเรื่องกรุงสยาม พิมพ์ครั้งที่ 4 นนทบุรี:ศรีปัญญา, พ.ศ. 2552 หน้า 72

¹⁴ สะพานหลวงที่ปรากฏในบันทึกปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นสะพานเสริมสันติ เมื่อแรกก่อสร้างนั้นกองทหารเรือสร้างสะพานไม่มีความยาวมากยื่นไปในทะเลเพื่อใช้เป็นที่พักเรือและเป็นที่ให้ทหารหัดว่ายน้ำ และได้สร้างระโจมไฟไว้ที่ปลายสะพานด้วย ชาวบ้านเรียกสะพานนี้

ว่าสะพานหลวง-อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายวิชัย อุณาคุณ เมรุวัดใหญ่อินทาราม
ชลบุรี 23 พฤษภาคม 2519 กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา, 2519, หน้า 13

¹⁵ หลวงอำนาจจีนนิกรคือนายฮั่ว แซ่ตั้งเป็นบุตรชายคนที่ 2 ของจีนฮ้อ แซ่ตั้งชาวจีนจาก
อำเภอโพนไต้ มณฑลแต้จิ๋ว ประเทศจีนอพยพโดยทางเรือมาเมืองไทยเมื่อปี พ.ศ.2375 ได้มาตั้ง
หลักแหล่งที่เมืองบางปลาสร้อยโดยประกอบอาชีพประมงและภายหลังตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สะพาน
บ้านจีนต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสะพานสำราญราษฎร์ หลวงอำนาจจีนนิกรประกอบอาชีพการ
ประมงและเป็นนายอากรบ่อนเบี้ยได้ถ่ายภาพพร้อมกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวเมื่อคราวเสด็จเมืองชลบุรีที่หน้าศาลากลางจังหวัดชลบุรีเมื่อปี พ.ศ.2451 คูใน อธิก
สวัสดิ์มงคลและธีรชัย ทองธรรมชาติ **รวมเรื่อง"เมืองชล"** กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทพันทนา บรรจุกัณฑ์
จำกัด พ.ศ.2550, หน้า 105-106

¹⁶ ปัจจุบันคือสะพานท่าเรือพลีมีศาลเจ้าของชาวจีนอยู่ศาลหนึ่งเป็นศาลเดิม ด้านหน้าของ
ศาลหันออกทางทะเล ชาวบ้านเรียกศาลนี้ว่าศาลเจ้าตีนทะเลและเป็นท่าเรือ คูในอนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพนายวิชัย อุณาคุณ เมรุวัดใหญ่อินทาราม ชลบุรี 23 พฤษภาคม 2519
กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา, 2519, หน้า 15และ35 และ ในขุนวิจิตรมาตรา, **เรื่อง
ของเมืองชล** ฯ พระนคร: โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์, พ.ศ.2497 หน้า 5-29

¹⁷บุญเดิม พันรอบ."คนจีนและชุมชนจีนในชลบุรี" การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "**ชลบุรี
: ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม**". วันที่ 13-16 กันยายน 2532. โรงแรมบางแสนวิลล่า, จัด
โดยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน. หน้า 1-21 และดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 1
ประกอบ

¹⁸ตระกูลทั้งซังสะอึบยาว่า ทำน้ำปลาเพราะชาวจีนที่มาจากประเทศเวียดนามพูดถึงและ
บอกถึงกรรมวิธีการผลิตน้ำปลา

¹⁹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ชาวจีนปัจจัยสำคัญของความเปลี่ยนแปลง,” **ศิลปวัฒนธรรม** ปีที่ 9
ฉบับที่ 4 กุมภาพันธ์ 2531 หน้า 46-47

²⁰บุญเดิม พันรอบ."คนจีนและชุมชนจีนในชลบุรี" แหล่งเดียวกัน

²¹ ม.ล. วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ แหล่งเดียวกัน หน้า 74

²² ม.ล. วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ แหล่งเดียวกัน หน้า 75

²³ อังคณา แสงสว่าง บทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนในจังหวัดฉะเชิงเทรา ระหว่าง พ.ศ.2398-2475 กรุงเทพฯ :ปริญญาณิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ การศึกษา มหาวิทยาลัย สาขาประวัติศาสตร์ พ.ศ.2550 หน้า 36-37

²⁴ อังคณา แสงสว่าง แหล่งเดียวกัน หน้า 23-29

²⁵ คณะผู้จัดทำหนังสือศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา, ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา:ปรารภผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรากทม.ศ. : สำนักพิมพ์ดาวฤกษ์,พ.ศ.2542 หน้า 50

²⁶ คลองลำโรง เป็นคลองที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดฉะเชิงเทรา เริ่มจากแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลลำโรงและตำบลลำโรงกลาง (เทศบาลเมืองลำโรงใต้) อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผ่านพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี อำเภอบางเสาธง อำเภอบางปะอง จังหวัดสมุทรปราการ และบรรจบแม่น้ำบางปะกง ตำบลท่าสะอ้าน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา สันนิษฐานว่าเป็นคลองที่ขุดขึ้นในสมัยขอมเรืองอำนาจ ระหว่าง พ.ศ. 978 - พ.ศ. 1700 คลองลำโรงมีระยะทางยาวประมาณ 55 กิโลเมตรเศษ สำหรับความกว้างของคลองลำโรง ช่วงที่กว้างที่สุดอาจกว้างได้ถึง 50 เมตร และมีความลึกโดยประมาณ 4-5 เมตร

²⁷ คลองแสนแสบคือคลองที่ขุดขึ้นตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เพื่อเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำบางปะกงเข้าด้วยกัน เมื่อปี พ.ศ. 2380 ซึ่งนับได้ว่าหนึ่งร้อยหกสิบปีมาแล้ว ด้วยพระราชประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งอาวุธยุทธภัณฑ์กำลังรบและเสบียงอาหารไปยังญวน (เวียตนาม) ในราชการสงครามไทย-ญวน ซึ่งใช้เวลาดำเนินการถึง 14 ปี ใน "สงครามอานามสยามยุทธ" คลองแสนแสบเป็นเส้นทางโดยสารที่นิยมเพราะสะดวกรวดเร็วและเป็นเส้นทางเรือโดยสารคลองแสนแสบ แต่ปัจจุบันมีปัญหาหมลภาวะในน้ำ ส่งกลิ่นเหม็น เนื่องจากมีการทำลายสิ่งแวดล้อมและทิ้งขยะ

²⁸บุญเดิม พันรอบ, **สังคมจีนภาคตะวันออก** ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน พ.ศ.2532 หน้า 1-19

²⁹ธวัช ปุณ โณทก,**กองทัพภูษาติของพระเจ้าตากสินและเมืองจันทบุรี** กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์หลักพิมพ์, 2547, หน้า 49

³⁰ธวัช ปุณ โณทก, **แหล่งเดียวกัน** หน้า 84 และหน้า 111

³¹ธวัช ปุณ โณทก, **แหล่งเดียวกัน** หน้า 112

³²ดูรายละเอียดในกรมศิลปากร ,**พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.) 2367-2395)ฉบับพระยาพิพากรวงศ์** หน้า 10-11 อ้างใน ธวัช ปุณ โณทก, **แหล่งเดียวกัน**

³³ธวัช ปุณ โณทก, **แหล่งเดียวกัน** หน้า 85 และหน้า 87

³⁴บุญเดิม พันรอบ,**สังคมจีนภาคตะวันออก, แหล่งเดียวกัน**

³⁵วัดปลายคลองตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านปลายคลองถนนพัฒนาการปลายคลอง ตำบลวังกระแจะ เป็นวัดเก่าแก่ที่สุดในจังหวัดสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา ราวรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2191) พระครูคุณสารพิสุทธิ์ (หลวงพ่อโห) อดีตเจ้าอาวาสในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะถาวรวัตถุในวัด พระครูสุวรรณสารวิบูลพร้อมทั้งชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และคูแลภูมิทัศน์โดยรอบวัดให้สะอาดเรียบร้อยวัดนี้จึงเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติศาสนกิจ สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดได้แก่พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุอันทรงคุณค่าไว้มากมายโดยเฉพาะพระบรมสารีริกธาตุซึ่งเป็นมงคลสูงสุด คู่บ้านเมือง มีพระพุทธรูปทองบุเงิน พระพุทธรูปปางต่าง ๆ รวมทั้งเครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยยุโรป กลองมโหระทึกแสดงให้เห็นถึงการเดินทางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างเมืองท่าชายฝั่งตะวันออกกับเมืองท่าโพ้นทะเลในแถบเอเชียอาคเนย์ข้ามไปไกลถึงซีกโลกตะวันตก

³⁶นอกจากนั้นยังมีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัด คือ หมู่กุฎิเล็กทรงไทยที่สร้างได้ถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติมีขนาดพอแก่ภิกษุอยู่ได้รูปเดียวเท่านั้นคนในท้องถิ่นเมื่อให้ลูกหลานบวชเรียนที่วัดก็จะสร้างกุฎิให้พร้อมเสร็จแล้วช่วยกันหามแห่มาที่วัดในวันทำพิธีบวช หอสวดมนต์ เป็นศาลา

ไม้ยกพื้นสูงหลังคามุงกระเบื้องเคลือบชั้นเดียว ชายคาปีกนก หน้าบันไม้จำหลักปิดทองลายเทพพนม ฝาประกน เสาไม้แปดเหลี่ยม เจดีย์ เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ก่อด้วยศิลาแลงฉาบปูนรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส วิหารฝากระดาน ก่ออิฐ ถูปูน รูปเรือสำเภาเช่นเดียวกับฐานโบสถ์วิหาร สร้างสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย หลังคาชั้นเดียวฝาผนังไม้ เป็นต้นและดูใน thai.tourismthailand.org/.../วัดบุปผาราม เข้าถึงเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2556

³⁷ ธวัช ปุณโณทก,แหล่งเดียวกัน หน้า 51-52

³⁸ http://www.princess-it.org/th/kp9/images/hmk-IT/ktp27_2.jpg เข้าถึงเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2556

³⁹ จี.วิลเลียม สกินเนอร์,แหล่งเดียวกัน หน้า 131และดูรายละเอียดในล.เสถียรสุด, เรียบเรียง ประวัติวัฒนธรรมจีน กทม: ห้างหุ้นส่วน ภาพพิมพ์ , พ.ศ.2509 หน้า 35

⁴⁰ตามพงศาวดารระบุไว้ว่า เล่าจื้อ เกิดในแคว้นขู่ (苦縣 KǔXiàn) ปัจจุบันคือบริเวณอำเภอหลู่อี้ (鹿邑) ของมณฑลเหอหนานบางตำนานกล่าวไว้ว่าเล่าจื้อเมื่อเกิดมามีผมสีขาวย และอยู่ในครรภ์มารดานานถึง 8 ทศวรรษ หรือ 80 ปี ชื่อของเล่าจื้อแปลโดยนัยได้ 2 แบบว่า "อาจารย์ผู้อาวุโส" หรือ "เด็กผู้อาวุโส" เกิดที่หมู่บ้านซีเหยินลี อำเภอขู่เสียน แคว้นขู่ เมื่อวันที่ 15 เดือนยี่ ก่อนค.ศ.ราว 576 ปี (ก่อนพ.ศ. 33 ปี)จากพงศาวดารของซือหม่าเชียน (SimaQian) กล่าวว่า เล่าจื้อมีอายุมากกว่าขงจื้อ แต่อยู่ในยุคสมัยเดียวกัน และเคยได้พบปะเสวนากัน เล่าจื้อได้ทำงานในราชวงศ์โจว ขงจื้อและเล่าจื้อได้มาพบเจอโดยบังเอิญกันในแคว้นโจวปัจจุบันคือแถบเมืองลั่วหยาง โดยขงจื้อได้มาค้นหาตำราในห้องสมุด จากเรื่องเล่านี้ทั้งสองได้แลกเปลี่ยนทัศนคติความเห็นในหลายๆด้าน เป็นเวลาหลายเดือนหลังจากการเสวนาในครั้งนี้ ขงจื้อกล่าวว่า"การได้เสวนากับท่านเล่าจื้อ ถือว่าเป็นการศึกษาที่ล้ำลึกและดีเยี่ยมกว่าหนังสือในห้องสมุดเสียอีก" th.wikipedia.org/wiki/เล่าจื้อ เข้าถึงเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2556

⁴¹วาระสุดท้ายของขงจื้อได้ทิ้งท้ายข้อความไว้ว่า "ขุนเขาต้องพังทลาย ชื่อคนแข็งแกร่งปานใด สุดท้ายต้องพังลงมาเหมือนเช่น บันดึกที่สุดท้ายต้องร่วงโรย"เมื่อขงจื้อเกิดมาได้เพียง3ปี บิดาที่มีร่างกายสูงใหญ่และแข็งแรงได้เสียชีวิตจากไป ขงจื้อในวัยเยาว์ชอบเล่นตั้งโต๊ะเช่นไหว่ ชอบเลียนแบบท่าทางพิธีกรรมของผู้ใหญ่ เมื่ออายุได้ 15 ปี ฝึกไฝ่การเล่าเรียน อายุ 19 ปี ได้

แต่งงานกับแม่นางหยวนกวน ในปีถัดมาได้ลูกชายให้ชื่อว่า คงลี อายุ 20 ขงจื้อได้เป็น เสมียนชั้นสูง และได้ใส่ใจความถูกต้องเนื่องจากทำงานกับตัวเลข ต่อมาได้ทำหลายหน้าที่รวมทั้ง คนดูแลสัตว์ คนคุมงานก่อสร้างและในระหว่างที่ศึกษาพิธีกรรมจากรัฐโจว ได้โอกาสไปเยี่ยมเล่าจื้อ ขงจื้อมีความสัมพันธ์อันดีกับเสนาธิบดีของอ๋องจึงได้ฝากตัวเป็นพ่อบ้าน และมีการพูดคุยกับอ๋อง ในการวางแผนและหลักการปกครอง แต่เนื่องจากโดนไล่ความจากที่ปรึกษาของรัฐ ขงจื้อจึงเดินทางต่อไปรัฐอื่น ภายหลังได้ฝากฝังตัวเองช่วยบ้านเมืองกับอ๋องตง และได้รับการแต่งตั้ง ดินแดนส่วนกลางของกลุ่มเป็นเสนาธิบดีใหญ่ บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง อาชญากรลดลง คนมี คุณธรรมและเคารพผู้อาวุโส ระหว่างนั้นได้มีการแก่งแย่งดินแดนการแย่งชิงเมืองต่าง ๆ เกิดขึ้น ขงจื้อได้เดินทางจากเมืองไปสู่เมืองต่างๆ เรียนรู้หลักการปกครองและวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ละที่ ภายหลังได้ถูกหมายเอาชีวิตจนกระทั่งถูกจับไล่ให้ตกทุกขได้ยาก เมื่อได้กลับมาสู่แคว้นลู่อีกครั้ง ขงจื้อได้เริ่มรวบรวมพิธีกรรมโบราณ บทเพลง ตำราโบราณ และลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ได้สอนสั่งลูกศิษย์แถบแม่น้ำซู่กับแม่น้ำลี ภายหลังขงจื้อได้ล้มป่วยหนักเจ็ดวันให้หลังได้อำลา โลกตรงกับเดือนสี่ทางจันทรคติในปีที่ 16 รัชสมัยอ๋องอี้รวมอายุได้ 73 ปี ดูรายละเอียดใน th.wikipedia.org/wiki/ขงจื้อ เข้าถึงเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2556

⁴² กุลศิริ อรุณภาคย์, **ศาลเจ้า ศาลจีนในกรุงเทพ ฯ** กรุงเทพฯ ฯ : มิวเซียมเพรส,2553 หน้า 13 และ 64

⁴³ วรรณภา เชื้อจีน, แปล **ประตูวัฒนธรรมจีน** กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ พ.ศ. 2551 หน้า 177

⁴⁴ ล.เสถียรสุด, **เรียบเรียง แหล่งเดียวกัน** หน้า 239-240

⁴⁵ th.wikipedia.org/wiki/สามก๊ก เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2556 อุทยานสามก๊ก ตั้งอยู่ที่ตำบลโป่ง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ในอาณาเขตพื้นที่กว่า 36 ไร่ มีการจัดวาง รูปแบบตามหลักฮวงจุ้ยของจีน พื้นที่ทั้งหมดของอุทยานสามก๊กประกอบไปด้วยต้นไม้และ สถาปัตยกรรมแบบจีนเป็นจำนวนมาก มีหยินและหยางตามแบบฉบับปรัชญาแห่งความสมดุล ของจีน สร้างขึ้นตามเจตนารมณ์ของคุณเกียรติ ศรีเฟื่องฟูง เป็นการผสมผสานระหว่าง สถาปัตยกรรมไทยและจีนได้อย่างลงตัว

⁴⁶ หมอฮูโต หมอเทวลาในตำนาน สามก๊ก ผู้เป็นแพทย์ประจำตัวโจโฉ หรือ คนจีนจะเรียก "เซียงซื่อกง" <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=540030> เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2556

⁴⁷ th.wikipedia.org/wiki/ไขอิ้ว เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2556 และดูรายละเอียดใน ล.เสถียรสุด, แหล่งเดียวกัน หน้า 149

⁴⁸ วสันต์ ชีวะสารณ์, **แผนที่ภูมิทัศน์ภาคใต้ ฐานเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม : ศาลเจ้าและศาสนสถานอื่น ๆ** หน้า 15

⁴⁹ th.wikipedia.org/wiki/ความฝันในหอแดง เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2556

⁵⁰ เด็กเลี้ยงวัวชื่อหนิวหลงแปลว่าคนเลี้ยงวัวมีพีสะใภ้ให้ไปเลี้ยงวัว โดยให้วัวไป 9 ตัวและบังคับว่าจะต้องรองจนกว่าจะมีวัวครบ 10 ตัวจึงจะกลับบ้านได้ ในขณะที่หนิวหลงกำลังอับจนปัญญาอยู่นั้น ก็มีชายชราหรือเทวดาเข้ามาถามเมื่อทราบที่เกิดเรื่องอะไร ก็ได้แนะนำว่าเขาให้วัวแก่ที่ป่วยอยู่ หนิวหลงไปช่วยรักษาจนหายก็สามารถกลับบ้านได้ เมื่อเข้าไปหาตามคำบอกเล่าของชายชราก็ได้พบวัวแก่ตัวดังกล่าว จึงให้อาหารแล้วพยายามหาสมุนไพรต่าง ๆ มาดูแลรักษาจนหายจึงพาวัว 10 ตัวกลับไปยังบ้าน หลังจากครั้งนั้นพี่ชายและพีสะใภ้ก็แบ่งสมบัติให้เป็นวัว 1 ตัว กับคันไถ 1 อันมาถางป่าผืนหนึ่งบริเวณดินเขา แล้วปักหลักใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นตามลำพัง หนิวหลงต้องแปลกใจเมื่อวัวที่เลี้ยงนั้นพูดได้และบอกว่าแท้จริงแล้วตนเป็นดาววับบนท้องฟ้าแต่ทำผิดกฎของฟ้า จึงถูกเนรเทศลงมาอยู่เมืองมนุษย์ จึงแนะนำให้ไปที่ทะเลสาบจะมีนางฟ้าผู้หญิงหลายคนเล่นน้ำอยู่ ให้หนิวหลงหยิบเสื้อผ้าของพวกนางชุดหนึ่งไว้ เมื่อนางฟ้าทั้ง 7 ลงมาที่ริมแม่น้ำ ก็ได้ลงอาบน้ำชำระกายหนุ่มเลี้ยงวัวเห็นดังนั้นก็รีบคว้าเสื้อผ้าของสาวทอผ้าแล้ววิ่งกลับไป มีนางฟ้า 6 นางต่างองค์ต่างสวมเสื้อผ้าของตนแล้วกลับสู่สวรรค์ มีแต่สาวทอผ้าไม่มีเสื้อผ้าจะสวม หนิวหลงจึงขอแต่งงานและคืนเสื้อผ้าให้สาวทอผ้าและเล่าความเป็นมาของนางว่านางคือ จีอนวี-แปลว่าสาวทอผ้า -เป็นลูกสาวคนที่ 7 ของพระแม่เจ้าบนสวรรค์ผู้ซึ่งชายาของเง็กเซียนฮ่องเต้ หลังจากได้แต่งงานอยู่กินกันอย่างมีความสุข

เวลาล่วงเลยมาได้ 7 ปี ซึ่งเท่ากับ 7 วันในเมืองสวรรค์ และทั้งคู่มีลูก 2 คน ชาย-หญิง เมื่อเง็กเซียนฮ่องเต้ได้ทราบเรื่องเข้า ได้ส่งพระชายาของพระองค์ลงมาบนโลก นำตัวสาวทอผ้ากลับ

ขึ้นไปบนสวรรค์อีกครั้งหนึ่ง ทำให้คู่รักต้องพรากจากกัน วัวบอกกับชายหนุ่มว่าหลังจากที่มันตายให้ชายหนุ่มเอาหนังมาตัดเป็นรองเท้า เมื่อใต้อาจจะสามารรถขึ้นไปบนสวรรค์ได้ วัวแก่ตายหนีวกลงจึงนำหนังของมันมาทำรองเท้า พร้อมจูงลูกชายและลูกสาวของตนเดินทาง มีคลื่นลูกใหญ่มาขวางกั้นไว้ กลายเป็นทางช้างเผือกขึ้นขวางกั้นหนีวลงกับหญิงทอผ้าไว้คนละฟากฟ้า ทั้งสองรู้สึกเสียใจจนเอาแต่ร้องไห้ แต่ด้วยความรักของหนีวลงกับสาวทอผ้าที่มีให้กันจึงบันดาลให้มีนกกกระสานับพันตัวรวมตัวกันจนเป็นสะพานนกกกระสา วาดเป็นเส้นโค้งข้ามทะเลนั้นไปได้ พระแม่เจ้าเห็นแก่ความรักของทั้งสองจึงยอมให้ทั้งคู่พบกันได้ทุกวันที่ 7 เดือน 7 ของทุกปี <http://www.ichat.in.th/archaraschool/topic-readid83727-page1> เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2556

⁵¹ th.wikipedia.org/wiki/ชียินกู่ เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2556

⁵² th.wikipedia.org/wiki/ไซซี เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2556

⁵³ th.wikipedia.org/wiki/เจียง_ไท่กง เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2556